

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z JĘZYKA POLSKIEGO

KLASY I - ZAKRES PODSTAWOWY

Na ocenę dopuszczającą uczeń:

- Zna ramy czasowe epok literackich: antyku, średniowiecza, renesansu, baroku i oświecenia.
- Potrafi wyjaśnić znaczenie nazw tych epok.
- Wymienia podstawowe osiągnięcia kultury greckiej i rzymskiej oraz w skrócie przedstawia starożytność jako fundament kultury europejskiej.
- Rozumie zasady periodyzacji literatury – umie przyporządkować wybrane dzieła do odpowiednich okresów.
- Łączy epoki literackie z nazwiskami autorów wskazanych w Podstawie programowej i potrafi podać ich najważniejsze dzieła z listy lektur obowiązkowych.
- Przypisuje autorom tytuły utworów oraz ich głównych bohaterów (zgodnie z lekturami obowiązkowymi).
- Wskazuje główne cechy gatunków literackich charakterystycznych dla omawianych epok.
- Rozpoznaje i nazywa najważniejsze środki stylistyczne pojawiające się w tekstach epok omawianych na lekcjach.
- Potrafi streścić najważniejsze wątki dzieł epickich i dramatycznych znajdujących się w spisie lektur.
- Określa tematykę utworów literackich obowiązkowych.
- Charakteryzuje głównych bohaterów wskazanych lektur.
- Analizuje lektury pod kątem najważniejszych kategorii opisu literackiego.
- Umie wskazać podstawowe podobieństwa lub różnice między utworami bądź ich fragmentami.
- Wskazuje najważniejszą wartość narodową lub uniwersalną obecną w danym tekście.
- Odczytuje sens i główną myśl tekstu publicystycznego, naukowego czy retorycznego.

- Potrafi wymienić główne prądy myślowe, założenia filozoficzne i artystyczne poszczególnych epok oraz określić ich podstawową cechę.
- Umie wskazać temat oraz główny problem w dziele należącym do tzw. tekstów kultury, a także podać ich zasadnicze cechy.
- Wyjaśnia pojęcie retoryki i zna jej korzenie w kulturze antycznej.
- Podaje cechy stylu retorycznego.
- Rozpoznaje te cechy i środki retoryczne (takie jak apostrofa, pytanie retoryczne, antyteza, powtórzenie, anafora, wykrzyknienie) w analizowanych tekstach.
- Zna etapy przygotowania mowy zgodnie z zasadami retoryki oraz rodzaje argumentów, potrafi podać przykłady.
- Wie, czym są zapożyczenia językowe, i umie wymienić ich rodzaje.
- Zna podstawowe zasady polskiej ortografii dotyczące użycia wielkiej i małej litery.
- Potrafi odszukać w słowniku ortograficznym odpowiednią zasadę pisowni i zastosować ją w swoim tekście.

Na ocenę dostateczną uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

- Wskazuje zasady periodyzacji literatury: antyk, średniowiecze, renesans, barok i oświecenie.
- Potrafi podać różnice pomiędzy kolejnymi epokami.
- Określa najważniejsze cechy wszystkich omawianych gatunków literackich.
- Rozpoznaje w tekstach środki i zabiegi stylistyczne charakterystyczne dla danych epok (także te poznane już w szkole podstawowej).
- Umie odczytać znaczenie podstawowych symboli i konwencji obecnych w dziełach literackich.
- Wyjaśnia, na czym polega komizm i tragizm.
- Dostrzega w utworach ironię (również ironię romantyczną) oraz patos.

- Wskazuje relacje między Bogiem, światem a człowiekiem, odwołując się do omówionych dzieł.

- Określa tematykę wszystkich lektur obowiązkowych omawianych na lekcjach.
- Opisuje motywy i tematy literackie w odniesieniu do różnych tekstów kultury.
- Porównuje wizerunki bohaterów literackich z lektur obowiązkowych.
- Łączy fakty literackie z ważnymi wydarzeniami historycznymi danej epoki.
- Potrafi wskazać wartości uniwersalne i narodowe zawarte w tekście.
- Objaśnia, w jaki sposób literatura wiąże się z publicystyką oraz retoryką.
- Umie porządkować informacje w tekstach publicystycznych, retorycznych i naukowych.
- Formułuje tezę tekstu (lub jego fragmentu) i wskazuje kluczowe argumenty w wywodach naukowych, publicystycznych i retorycznych.

- Wskazuje główne cechy prądów umysłowych, filozoficznych i artystycznych omawianych epok.

- Wykorzystuje konteksty historyczne i kulturowe przy analizie oraz interpretacji dzieł literackich.

- Rozpoznaje cechy charakterystyczne sztuki poszczególnych epok.
- Odczytuje nawiązania kulturowe w literaturze współczesnej.
- W czytanych tekstach wskazuje środki retoryczne (np. apostrofa, pytanie retoryczne, anafora, antyteza, powtórzenie, wykrzyknienie) i określa ich funkcję.

- Podaje najważniejsze tropy (np. metafora) i figury retoryczne (np. apostrofa, porównanie, pytanie retoryczne, elipsa).

- Potrafi budować tezy i argumenty przy użyciu poprawnych konstrukcji składniowych.

- Wygłasza własne przemówienie.

Poprawnie stosuje zasady polskiej ortografii w zakresie pisowni wielką i małą literą – zarówno w tworzonych tekstach, jak i podczas poprawiania cudzych prac.

- Umie w skrócie scharakteryzować cechy językowe i stylistyczne tekstów literackich średniowiecza, renesansu, baroku i oświecenia.

- Potrafi przedstawić artystyczny styl renesansowy, poezję barokową i charakterystyczne dla niej środki stylistyczne.
- Porównuje najważniejsze cechy stylu barokowego i klasycystycznego.
- Wskazuje zapożyczenia językowe z kolejnych epok historycznych – zwłaszcza wpływy łaciny, języka czeskiego, włoskiego i francuskiego.

Na ocenę dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

- Wymienia najważniejszych twórców kultury (nauki, sztuki, filozofii) poszczególnych epok oraz ich dzieła.
- Uwzględnia istotne fakty biograficzne twórców (np. Jana Kochanowskiego) przy interpretacji ich utworów.
- Wskazuje cechy gatunkowe analizowanego tekstu.
- Rozpoznaje środki i zabiegi stylistyczne charakterystyczne dla omawianych epok i określa ich rolę w dziele.
- Umie wskazać cechy stylu i języka utworu.
- Wyjaśnia funkcję symboli i alegorii.
- Precyzuje specyfikę komizmu i tragizmu w utworach różnych epok.
- Rozpoznaje autoironię w tekście i objaśnia mechanizmy tworzenia wypowiedzi ironicznej.
- Tłumaczy, w jakim celu autor zastosował określone środki artystyczne.
- Charakteryzuje relacje: Bóg – świat – człowiek oraz natura – kultura, odwołując się do omawianych tekstów literackich.
- Porównuje kreacje bohaterów, a także wizję człowieka i świata w utworach poszczególnych epok (na przykładzie lektur obowiązkowych).
- Ocenia postawy bohaterów literackich.
- Wskazuje dominantę kompozycyjną i stylistyczną dzieła oraz przeprowadza analizę utworu typowego dla epoki i twórcy.

- Interpretuje motywy i toposy obecne w literaturze obowiązkowej.
- Ukazuje związki literatury z historią, kulturą, sztuką i filozofią danej epoki.
- Rozpoznaje nawiązania do idei i estetyki epok wcześniejszych oraz wyjaśnia przyczyny ich obecności w literaturze późniejszych czasów.
- Omawia różne realizacje dydaktycznej funkcji literatury, odwołując się do poznanych tekstów.
- Wskazuje i komentuje wartości uniwersalne oraz narodowe w analizowanych dziełach.
- Potrafi przetworzyć i uporządkować informacje zawarte w tekstach publicystycznych, naukowych i retorycznych.
- Omawia sposób argumentacji w tekstach publicystycznych, retorycznych i naukowych.
- Rozróżnia retorykę i erystykę.
- Wyjaśnia kluczowe założenia prądów intelektualnych, filozoficznych i artystycznych omawianych epok.
- Omawia cechy charakterystyczne sztuki każdej z omawianych epok.
- Potrafi szerzej objaśnić pojęcie retoryki i jej rolę w różnych epokach literackich.
- Rozróżnia argumenty logiczne i merytoryczne od erystycznych.
- Wskazuje charakterystyczne cechy oraz typowe struktury stylu retorycznego.
- Omawia wybrane zasady ortografii.
- Rozpoznaje zapożyczenia językowe i zanieczyszczenia polszczyzny – np. makaronizmy barokowe i modę na francuszczyznę – oraz wskazuje, jak pisarze epoki oświecenia podejmowali walkę o czystość języka.

Na ocenę bardzo dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto:

- Wskazuje i omawia różne czynniki wpływające na periodyzację literatury i podział na epoki.
- Interpretuje różnice między epokami na kilku płaszczyznach (np. historycznej, filozoficznej, artystycznej).

- Wyjaśnia, w jaki sposób ważne fakty biograficzne twórców znajdują odbicie w ich dziełach.
- Omawia cechy konwencji literackiej obecnej w utworze (np. realistycznej, naturalistycznej, mimetycznej, fantastycznej).
- Charakteryzuje cechy gatunkowe oraz wskazywać przemiany gatunkowe omawianych tekstów.
- Wskazuje i opisuje cechy językowe i stylistyczne charakterystyczne dla dzieł poszczególnych epok.
- Rozpoznaje w literaturze współczesnej nawiązania do poetyki wcześniejszych epok.
- Odczytuje sensy przenośne utworów: metaforyczne, symboliczne, alegoryczne czy paraboliczne.
- Interpretuje tragizm i komizm z uwzględnieniem ich podstaw filozoficznych.
- Analizuje obecność ironii i autoironii w dziele literackim.
- Rozpoznaje elementy groteski.
- Przeprowadza samodzielną analizę i interpretację tekstu literackiego, sprawnie posługując się terminologią teoretyczno- i historycznoliteracką.
- Porównuje sposoby ujęcia tego samego motywu (toposu) w różnych tekstach literackich.
- Interpretuje dzieło, odwołując się do samodzielnie dobranych kontekstów (filozoficznych, historycznych, kulturowych, literackich czy biograficznych).
- Określa rolę wartości narodowych i uniwersalnych w utworze oraz ich powiązanie z problematyką dzieła.
- Ocenia wartość merytoryczną tekstów publicystycznych (wywiadu, reportażu, felietonu), retorycznych i naukowych.
- Wykorzystuje teksty naukowe (np. krytycznoliterackie, teoretycznoliterackie, filozoficzne) jako kontekst interpretacyjny dla dzieł literackich.
- Dostrzega relacje między literaturą a innymi tekstami kultury.
- Samodzielnie analizuje i interpretuje dzieła sztuki, wskazując funkcje użytych środków artystycznych właściwych dla danej dziedziny.

- Wymienia środki językowe i stylistyczne służące uwzniośleniu wypowiedzi (np. archaizacja, inwersja składniowa, paralelizm składniowy).
- Przygotowuje i wygłosić przemówienie zgodne z zasadami retoryki.
- Uzasadnia pisownię wielką i małą literą, odwołując się do obowiązujących zasad ortografii.
- Wyjaśnia, jakie wartości stawiali pisarze oświecenia w opozycji do barokowych i z jakich powodów.

Na ocenę celującą uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

Kształcenie literackie i kulturowe:

- Porządkuje i ocenia czynniki wpływające na podział literatury na epoki.
- Analizuje i interpretuje różnice między epokami na różnych płaszczyznach oraz ocenia elementy charakterystyczne dla każdej z nich.
- Wnikliwie interpretuje fakty biograficzne twórców i ukazuje ich obecność w dziełach literackich.
- Porównuje i krytycznie ocenia konwencje literackie obecne w utworach (realistyczną, mimetyczną, naturalistyczną, fantastyczną).
- Omawia przyczyny oraz konsekwencje przemian gatunkowych w analizowanych tekstach.
- Dokonuje szerokiej i funkcjonalnej analizy cech językowych i stylistycznych w utworach.
- Rozpoznaje nawiązania do poetyki danej epoki w literaturze współczesnej.
- Wskazuje i interpretuje reinterpretacje symboli oraz toposów literatury dawnych epok obecne w kulturze współczesnej.
- Szeroko objaśnia specyfikę tragizmu i komizmu z uwzględnieniem kontekstu filozoficznego i historycznego.
- Porównuje i krytycznie ocenia postawy bohaterów literackich.
- Wyjaśnia mechanizmy funkcjonowania groteski w tekście.
- Przeprowadza bezbłędną, spójną analizę i interpretację, sprawnie operując terminologią

historyczno- i teoretycznoliteracką.

- Rozpoznaje i właściwie interpretuje intertekstualne nawiązania między dziełami różnych epok.
- Odczytuje obecność idei wcześniejszych epok w literaturze współczesnej.
- Interpretuje utwór literacki, wykorzystując różnorodne konteksty (historyczne, filozoficzne, kulturowe, literackie, biograficzne).
- Świadomie buduje własny system wartości, odnosząc się do wartości uniwersalnych i narodowych obecnych w literaturze.
- Funkcjonalnie korzysta z tekstów naukowych i filozoficznych w interpretacji literatury i innych tekstów kultury.
- Posługuje się wybraną metodologią badawczą przy analizie dzieł kultury.
- Wykorzystuje wiedzę o estetyce epoki do formułowania wartościujących wypowiedzi o dziełach.
- Świadomie stosuje wiedzę językową (zwłaszcza z zakresu składni) w tworzeniu dłuższych, spójnych wypowiedzi retorycznych.

KLASY I - ZAKRES ROZSZERZONY

Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

Na ocenę dopuszczającą uczeń potrafi:

- Zauważa w tekście warstwę znaczeń znakowych (semiotyczną).
- Dostrzega obecność tradycji literackiej i kulturowej w utworze.
- Rozpoznaje najważniejsze cechy prądów literackich i artystycznych obecne w tekście.
- Wskazuje przejawy mitologizacji i demitologizacji w dziele literackim.
- Rozpoznaje elementy sakralizacji i heroizacji w analizowanym tekście.
- Dostrzega konwencję baśniową w utworach literackich.

- Wskazuje przenikanie się cech różnych rodzajów i gatunków literackich (synkretyzm).
- Rozpoznaje w tekście środki artystycznego wyrazu, np. aliterację czy odmiany inwersji.
- Dostrzega archetypy, toposy, motywy i symbole obecne w utworze.
- Zauważa różne przekształcenia tekstów, takie jak parafraza, parodia czy trawestacja.
- Wskazuje podobieństwa i różnice pomiędzy dwiema interpretacjami tego samego dzieła literackiego.
- Zauważa związek pomiędzy wartościami poznawczymi i etycznymi albo estetycznymi w literaturze.
- Rozpoznaje cechy eseistyczne tekstu.
- Korzysta z komentarzy naukowych zawartych w podręczniku do interpretacji dzieła sztuki.
- Wskazuje w kulturze współczesnej nawiązania do tradycji biblijnej i mitologicznej.
- Wskazuje podstawowe podobieństwa lub różnice pomiędzy różnymi tekstami kultury.
- Rozpoznaje główne style w sztuce i architekturze charakterystyczne dla omawianych epok.
- Dostrzega w tekście elementy poglądów filozoficznych właściwych danej epoce.
- Zauważa podstawowe zmiany w systemie gramatycznym języka polskiego (np. w składni, fleksji czy słotwórstwie).
- Udowadnia prostą tezę, posługując się samodzielnie sformułowanymi argumentami.

Na ocenę dostateczną uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

- Odczytuje podstawowe znaczenia semiotyczne utworu.
- Identyfikuje elementy tradycji literackiej i kulturowej obecne w tekście.
- Wskazuje cechy prądów literackich i artystycznych widoczne w analizowanym dziele.
- Odczytuje w tekście przejawy mitologizacji i demitologizacji (także mity narodowe i ich krytyczne ujęcia).
- Rozpoznaje obecność sakralizacji i heroizacji w utworze.

- Dostrzega konwencję oniryczną w literaturze.
- Wyjaśnia związek między synkretyzmem rodzajowym i gatunkowym a przemianami konwencji literackich.
 - Rozpoznaje w tekście środki artystyczne, takie jak: elipsa, aliteracja, kontaminacja, synestezja, inwersja, gradacja.
- Odczytuje archetypy, toposy, motywy i symbole.
- Wskazuje różnorodne zabiegi stosowane wobec tekstów: parafrazę, parodię, trawestację, pastisz.
- Porównuje dwie różne interpretacje tego samego dzieła i wskazuje podobieństwa oraz różnice.
- Rozpoznaje aluzje literackie.
- Wskazuje, w jaki sposób romantyzm i pozytywizm wpływają na rozwój literatury i kultury (np. nowe rozwiązania formalne, reinterpretacje motywów).
- Dostrzega związki między wartościami poznawczymi, etycznymi i estetycznymi w literaturze.
- Rozpoznaje cechy eseistyczne w tekście.
- Posługuje się dłuższymi tekstami naukowymi z podręcznika w interpretacji dzieł sztuki.
- Wskazuje nawiązania do Biblii i mitologii obecne w kulturze współczesnej.
- Zauważa aktualność wybranych motywów z romantyzmu i pozytywizmu we współczesnej kulturze.
- Porównuje podstawowe podobieństwa i różnice pomiędzy tekstami kultury.
- Charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce omawianych epok.
- Wskazuje rolę sztuki w trudnych momentach historycznych.
- Rozpoznaje obecność idei filozoficznych typowych dla danej epoki w tekście literackim.
- Wymienia podstawowe zmiany w systemie gramatycznym języka polskiego (składnia, fleksja, słowotwórstwo).

- Wskazuje prozodyczne elementy stylu, takie jak akcent, intonacja, rytm, dynamika.
- Określa związek między językiem a treścią, którą on przekazuje.
- Dostrzega cechy indywidualne i typowe stylu językowego danego tekstu.
- Opisuje środki językowe oddziałujące na różne zmysły.
- Wskazuje związki między językiem a wartościami, które on wyraża.
- Stosuje zasady polskiej ortografii (w tym zasadę konwencjonalną), dbając o poprawność zapisu.
- Udowadnia tezę, posługując się własnymi argumentami.
- Wskazuje pytania podchwytliwe w wypowiedzi.

Na ocenę dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

- Odczytuje tekst na poziomie semiotycznym, analizując znaki i symbole.
- Interpretuje obecne w tekście elementy tradycji literackiej i kulturowej.
- Omawia cechy prądów artystycznych i literackich widocznych w utworze.
- Interpretuje przejawy mitologizacji i demitologizacji (także mity narodowe i ich krytyczne ujęcie).
- Wskazuje i objaśnia funkcję sakralizacji i heroizacji w analizowanym dziele.
- Interpretuje obecność konwencji baśniowej i onirycznej w literaturze.
- Omawia powiązanie synkretyzmu rodzajowego i gatunkowego z przemianami konwencji literackich.
- Wskazuje funkcję środków artystycznego wyrazu zastosowanych w tekście.
- Określa dominującą rolę archetypów, toposów, motywów i symboli w utworze.
- Interpretuje znaczenie zabiegów takich jak parafraza, parodia, trawestacja, pastisz.
- Omawia podobieństwa i różnice wynikające z różnych interpretacji tego samego tekstu.
- Wskazuje i omawia aluzje literackie obecne w utworach.

- Wyjaśnia związek pomiędzy wartościami poznawczymi, etycznymi i estetycznymi w literaturze.
- Rozpoznaje i analizuje cechy eseistyczne tekstu – zarówno w treści, konstrukcji wywodu, jak i w warstwie językowej.
- Posługuje się dłuższymi tekstami naukowymi z podręcznika do interpretacji dzieł sztuki.
- Wskazuje dominującą funkcję nawiązań do Biblii i mitologii we współczesnej kulturze.
- Omawia aktualność wybranych idei i motywów romantyzmu i pozytywizmu we współczesności.
- Porównuje podobieństwa i różnice pomiędzy różnymi tekstami kultury.
- Charakteryzuje główne style w sztuce i architekturze omawianych epok.
- Wyjaśnia rolę sztuki w trudnych okresach historycznych.
- Rozpoznaje obecność poglądów filozoficznych w tekście i wiąże je z epoką.
- Omawia podstawowe zmiany w języku polskim (składnia, fleksja, słowotwórstwo).
- Wskazuje elementy prozodyczne stylu: akcent, intonację, rytmikę, dynamikę.
- Określa właściwości języka jako nośnika i przekaznika treści kulturowych.
- Wykorzystuje wiedzę o cechach typowych i indywidualnych stylu językowego do interpretacji dzieła.
- Charakteryzuje środki językowe oddziałujące na różne zmysły.
- Określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w literaturze.
- Wyjaśnia, jak elementy graficzne tekstu wpływają na jego odbiór i interpretację.
- Wyjaśnia zasady polskiej ortografii (w tym zasadę konwencjonalną) jako warunek poprawności zapisu wypowiedzi.
- Udowadnia własną tezę, posługując się różnorodnymi argumentami.

Na ocenę bardzo dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto: Kształcenie literackie i kulturowe

- Interpretuje tekst w pełnej warstwie semiotycznej.
- Ocenia funkcjonalność elementów tradycji literackiej i kulturowej w utworze.
- Ocenia znaczenie mitologizacji i demitologizacji w tekście (w tym mitów narodowych i ich krytycznych reinterpretacji).
- Ocenia funkcjonalność sakralizacji i heroizacji w dziele literackim.
- Ocenia rolę konwencji baśniowej i onirycznej w tekście.
- Szeroko omawia związki między synkretyzmem rodzajowym/gatunkowym a przemianami konwencji literackich.
- Wskazuje różnorodne funkcje środków artystycznych zastosowanych w tekście.
- Omawia funkcje archetypów, toposów, motywów i symboli w dziele.
- Ocenia rolę zabiegów takich jak parafraza, parodia, trawestacja, pastisz w literaturze.
- Ocenia różnorodne interpretacje tego samego tekstu literackiego.
- Interpretuje i objaśnia znaczenie aluzji literackich.
- Interpretuje wkład twórców romantyzmu i pozytywizmu w rozwój kultury (np. nowatorskie rozwiązania formalne, reinterpretacje znanych motywów).
- Wyjaśnia związki pomiędzy wartościami poznawczymi, etycznymi i estetycznymi w literaturze.
- Analizuje i interpretuje strukturę eseju.
- Twórczo wykorzystuje dłuższe teksty naukowe w interpretacji dzieł sztuki.
- Wskazuje różnorodne funkcje odwołań do Biblii i mitologii w kulturze współczesnej.
- Określa główne powody aktualności elementów romantyzmu i pozytywizmu we współczesnej kulturze.
- Analizuje podobieństwa i różnice między różnymi tekstami kultury.
- Wnikliwie charakteryzuje style architektury i sztuki omawianych epok.
- Wnikliwie charakteryzuje rolę sztuki w trudnych czasach historycznych.

- Interpretuje obecność różnych poglądów filozoficznych w tekście literackim.
- Wyjaśnia zmiany w systemie języka polskiego – w tym w zakresie fonetyki, fleksji, składni, słowotwórstwa.

- Wykorzystuje wiedzę o stylu typowym i indywidualnym do odczytania sensów tekstu.
- Porównuje środki językowe oddziałujące na różne zmysły.
- Omawia język jako narzędzie wartościowania w literaturze.
- Interpretuje wpływ graficznych wyróżników tekstu na jego odbiór.

Kształcenie językowe

- Redaguje różne formy wypowiedzi – spójne, logiczne, poprawne językowo.
- Umiejętnie przywołuje konteksty (historyczne, filozoficzne, literackie) w wypowiedziach ustnych i pisemnych.

Na ocenę celującą uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

Kształcenie literackie i kulturowe

- Interpretuje tekst w warstwie semiotycznej, odwołując się także do tekstów teoretycznoliterackich.
- Omawia rolę elementów tradycji literackiej i kulturowej w budowaniu wartości uniwersalnych.
- Omawia rolę kulturotwórczą mitologizacji i demitologizacji (w tym mitów narodowych i ich krytycznego odczytania).
- Omawia rolę kulturotwórczą sakralizacji i heroizacji w literaturze.
- Ocenia funkcjonalność i znaczenie konwencji baśniowej i onirycznej w tekście.
- Szeroko omawia filozoficzne przesłanki synkretyzmu (przenikania się rodzajów i gatunków) i ich związek z przemianami konwencji literackich.
- Omawia wpływ środków artystycznych na interpretację tekstu.

- Omawia znaczenie archetypów, toposów, motywów i symboli dla tworzenia sensów uniwersalnych.
- Poglębia interpretację tekstów poprzez wykorzystanie wiedzy o parafrazie, parodii, trawestacji i pastiszu.
- Ocenia różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu z wykorzystaniem wiedzy teoretycznoliterackiej.
- Ocenia funkcjonalność aluzji literackich.
- Ocenia wkład romantyzmu i pozytywizmu w rozwój kultury i literatury (np. nowatorstwo formalne, reinterpretacja motywów).
- Interpretuje relacje między wartościami poznawczymi, etycznymi i estetycznymi w tekstach literackich.
- Analizuje i interpretuje strukturę eseju, wykorzystując słownictwo i pojęcia teoretycznoliterackie.
- Twórczo wykorzystuje różnorodne dłuższe teksty naukowe do interpretacji dzieł sztuki.
- Ocenia funkcje – w tym kulturotwórcze – nawiązań do Biblii i mitologii we współczesnej kulturze.
- Wskazuje różne powody aktualności wybranych elementów romantyzmu i pozytywizmu we współczesnej kulturze.
- Interpretuje podobieństwa i różnice między tekstami kultury, stosując terminologię naukową.
- Ocenia funkcjonalność stylów w architekturze i sztuce omawianych epok w oparciu o szeroką wiedzę kulturową.
- Szeroko ocenia rolę sztuki w trudnych czasach historycznych.
- Interpretuje obecność i wymowę różnych poglądów filozoficznych w tekście.

Kształcenie językowe

- Wyjaśnia zmiany w systemie gramatycznym języka polskiego (w tym fonetyczne),

posługując się poprawną terminologią naukową.

- Wyjaśnia różnice między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazów.
- Omawia wpływ prozodycznych elementów stylu (akcent, intonacja, rytmika, dynamika) na interpretację tekstu.
- Porównuje środki językowe oddziałujące na różne zmysły.
- Omawia rolę języka jako narzędzia wartościowania, posługując się terminologią naukową.
- Ocenia funkcjonalność zastosowania graficznych wyróżników tekstu.

WYMAGANIA EDUKACYJNE

Z JĘZYKA POLSKIEGO

KLASA II - ZAKRES PODSTAWOWY

Na ocenę dopuszczającą uczeń:

Kształcenie literackie i kulturowe

- Określa ramy czasowe epok: romantyzmu i pozytywizmu.
- Objaśnia znaczenie nazw tych epok.
- Wskazuje zasadnicze różnice między romantyzmem a pozytywizmem w Polsce i w innych krajach.
- Wymienia najważniejsze wydarzenia historyczne wpływające na kulturę i literaturę epok.
- Przyporządkowuje do epoki pisarzy i dzieła obowiązkowe (wg Podstawy programowej).
- Łączy autora z tytułem i głównymi bohaterami lektur obowiązkowych.
- Wskazuje podstawowe fakty z biografii wybranych twórców (Mickiewicz, Słowacki, Prus, Sienkiewicz).
- Rozpoznaje elementy fantastyki, symbolizmu, realizmu.

- Rozróżnia tekst liryczny, epicki, dramatyczny i synkretyczny.
- Wskazuje podstawowe cechy gatunków literackich (np. ballada, sonet, dramat romantyczny, powieść historyczna, nowela, bajka).
- Rozpoznaje i nazywa podstawowe środki stylistyczne (epitet, metafora, porównanie, apostrofa, pytanie retoryczne).
- Odczytuje znaczenie prostych symboli i alegorii w lekturach.
- Rozpoznaje komizm i tragizm.
- Streszcza główne wątki utworów obowiązkowych.
- Określa tematykę i charakteryzuje głównych bohaterów lektur.
- Rozpoznaje typy bohaterów literackich (werterowski, faustowski, bajroniczny).
- Analizuje lektury, uwzględniając podstawowe kategorie (podmiot liryczny, narrator, świat przedstawiony, fabuła, motyw).
- Wskazuje podstawowe motywy i toposy biblijne oraz antyczne.
- Podaje podstawowe podobieństwa i różnice między wskazanymi utworami.
- Wskazuje najważniejszą wartość uniwersalną lub narodową w tekście.

Kształcenie językowe

- Odczytuje główną myśl tekstu publicystycznego, retorycznego i naukowego.
- Rozróżnia te trzy rodzaje tekstów.
- Wymienia prądy umysłowe, filozoficzne i artystyczne romantyzmu i pozytywizmu.
- Określa temat i główny problem pozaliterackiego tekstu kultury.
- Wyjaśnia pojęcie znaku językowego.
- Definiuje znaczenie wyrazu i pojęcie semantyki.
- Posługuje się poprawnym językiem w mowie i piśmie.
- Wyjaśnia pojęcie stylu i stylu funkcjonalnego.
- Wymienia style funkcjonalne polszczyzny i zasady ich stosowania.

- Wymienia rodzaje zmian znaczeniowych (rozszerzenie, zawężenie, przesunięcie).
- Wyjaśnia pojęcie metafory i stereotypu językowego.
- Wyjaśnia, czym są zapożyczenia.
- Rozpoznaje zapożyczenia we współczesnych tekstach i w utworach pozytywistycznych.
- Wymienia cztery główne zasady polskiej ortografii.

Na ocenę dostateczną uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

Kształcenie literackie i kulturowe

- Wskazuje podstawy periodyzacji literatury: romantyzm i pozytywizm.
- Omawia różnice między epokami romantyzmu i pozytywizmu w Polsce i w innych krajach.
- Omawia najważniejsze fakty z biografii twórców (Mickiewicz, Słowacki, Norwid, Prus, Sienkiewicz) istotne dla interpretacji ich dzieł.
- Wskazuje główną cechę konwencji literackiej (np. realistycznej, naturalistycznej, fantastycznej).
- Podaje cechy rodzajowe tekstów lirycznych, epickich, dramatycznych i synkretycznych.
- Wskazuje podstawowe cechy omawianych gatunków literackich.
- Rozpoznaje środki stylistyczne, w tym bardziej złożone (np. oksymoron, antytezę).
- Odczytuje znaczenie symboli w omawianych dziełach.
- Wyjaśnia istotę komizmu i tragizmu; rozpoznaje ironię (w tym ironię romantyczną) i patos w tekście.
- Dostrzega relacje Bóg–świat–człowiek w utworach.
- Określa tematykę wszystkich omawianych lektur obowiązkowych.
- Charakteryzuje typy bohaterów literackich (werterowski, faustowski, bajroniczny) i ich postawy reprezentatywne dla epoki.
- Opisuje motywy i tematy literackie, odwołując się do omawianych tekstów kultury.

- Porównuje wizerunki bohaterów literackich z lektur obowiązkowych.
- Wiąże fakty literackie z wydarzeniami historycznymi romantyzmu i pozytywizmu.
- Wskazuje wartości uniwersalne lub narodowe w tekście.
- Wskazuje związki literatury z publicystyką i retoryką.
- Odczytuje nawiązania kulturowe w utworach literatury współczesnej.
- Rozpoznaje cechy sztuki romantycznej, realistycznej i naturalistycznej.
- Wskazuje różnice między dziełem kultury wysokiej a tekstem kultury popularnej.

Kształcenie językowe

- Hierarchizuje informacje w tekstach publicystycznych, retorycznych i naukowych.
- Formułuje tezę tekstu i wskazuje główne argumenty.
- Wskazuje cechy prądów umysłowych i filozoficznych epoki.
- Wykorzystuje podstawowe konteksty do analizy utworów.
- Na przykładach wyjaśnia, czym jest treść, a czym zakres znaczeniowy wyrazu.
- Wymienia i definiuje typy znaczeń wyrazów (leksykalne, realne, etymologiczne) z przykładami.
- Wyjaśnia, czym jest definicja i jej składniki; odróżnia definicję od hasła encyklopedycznego.
- Rozróżnia styl naukowy i popularnonaukowy, wskazuje różnice.
- Wypowiada się ustnie i pisemnie na zadany temat, formułuje tezę i argumenty.
- Dokonuje spójnej i logicznej interpretacji tekstów.
- Posługuje się poprawną polszczyzną (wymowa, fleksja, składnia, frazeologia).
- Rozpoznaje zmiany znaczeniowe w wyrazach i potrafi je uzasadnić.
- Korzysta ze słowników dawnej polszczyzny do określania zmian znaczeniowych.
- Analizuje budowę metafory, wskazuje metafory codzienne i literackie, wyjaśnia ich znaczenie.

- Rozpoznaje metafory, metonimie, synekdochy, określa ich funkcje.
- Rozróżnia tropy i figury stylistyczne (oksymoron, antyteza, hiperbola, anafora, paralelizm składniowy).
- Stosuje poprawną pisownię wyrazów, uzasadniając właściwą zasadą ortograficzną.
- Wyjaśnia pojęcie „uzus” w ortografii i podaje przykłady.
- Podaje przykłady zapożyczeń (latynizmy, anglicyzmy, galicyzmy, germanizmy, rusycyzmy).
- Rozstrzyga wątpliwości ortograficzne, korzystając ze słowników (ortograficznego, etymologicznego, skrótów).

Na ocenę dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

Kształcenie literackie i kulturowe

- Wymienia głównych twórców kultury (literatury, sztuki, filozofii, nauki) romantyzmu i pozytywizmu oraz ich dzieła.
- Wyjaśnia różnice między romantyzmem a pozytywizmem w Polsce i innych krajach.
- Uwzględnia ważne fakty z biografii twórców (Mickiewicz, Słowacki, Norwid, Prus, Sienkiewicz) w interpretacji ich dzieł.
- Rozpoznaje w utworze elementy fantastyki, symbolizmu i realizmu.
- Wskazuje cechy gatunkowe tekstu literackiego.
- Rozpoznaje i nazywa środki stylistyczne (np. anafora, klamra kompozycyjna) oraz określa ich funkcję.
- Rozpoznaje charakterystyczne cechy stylu i języka tekstu.
- Określa funkcję symbolu i alegorii w tekście.
- Wyjaśnia specyfikę komizmu i tragizmu w utworach omawianych epok.
- Rozpoznaje autoironię w tekście i objaśnia mechanizmy powstawania wypowiedzi ironicznej.
- Określa funkcje środków artystycznych zastosowanych w tekście.

- Charakteryzuje relacje: Bóg–świat–człowiek, natura–kultura w utworach.
- Porównuje kreacje bohaterów i wizję świata w utworach epok, odwołując się do lektur obowiązkowych.
- Ocenia postawy bohaterów literackich (werterowskich, faustowskich, bajronicznych).
- Wskazuje dominantę kompozycyjną i stylistyczną oraz dokonuje analizy utworu typowego dla epoki i autora.
- Rozpoznaje i określa typ nadawcy i adresata tekstu.
- Interpretuje charakterystyczne motywy i toposy w lekturach obowiązkowych.
- Wskazuje związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą, sztuką i filozofią epok.
- Dostrzega nawiązania do estetyki wcześniejszych epok (np. gotycyzm) i wyjaśnia przyczyny ich obecności.
- Wskazuje realizacje dydaktycznej funkcji literatury w poznanych tekstach.
- Omawia najważniejsze wartości uniwersalne i narodowe zawarte w tekście.

Kształcenie językowe

- Przetwarza informacje zawarte w tekstach publicystycznych, retorycznych i naukowych.
- Omawia argumentację w tekstach publicystycznych, retorycznych i naukowych.
- Odróżnia retorykę od erystyki.
- Rozpoznaje cechy gatunków publicystycznych (wywiad, reportaż, felieton), retorycznych i naukowych.
- Wyjaśnia założenia prądów umysłowych, filozoficznych i artystycznych epoki.
- Omawia cechy charakterystyczne sztuki romantycznej, realistycznej i naturalistycznej.
- Omawia zasady polskiej ortografii, ilustrując je przykładami.
- Określa charakter zapożyczeń w języku utworów pozytywistycznych i wyjaśnia cel ich wprowadzania.
- Wyjaśnia terminy: latynizm, anglicyzm, galicyzm, germanizm, rusycyzm, hungaryzm, ukrainizm – podaje przykłady.

Na ocenę bardzo dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto:

1. Kształcenie literackie i kulturowe

- Wskazuje i omawia różnorodne czynniki wpływające na periodyzację literatury (romantyzm i pozytywizm).
- Interpretuje na kilku płaszczyznach różnice między romantyzmem i pozytywizmem w Polsce i innych krajach.
- Interpretuje ważne fakty z biografii twórców (Mickiewicz, Słowacki, Norwid, Prus, Sienkiewicz) obecne w ich dziełach.
- Omawia cechy konwencji literackiej (realistycznej, mimetycznej, naturalistycznej, fantastycznej).
- Omawia cechy gatunkowe i przemiany gatunkowe omawianych tekstów.
- Wskazuje i opisuje charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w utworach literackich epok.
- Rozpoznaje nawiązania do poetyki wcześniejszych epok w literaturze współczesnej.
- Rozpoznaje i odczytuje znaczenia metaforyczne, symboliczne, alegoryczne, paraboliczne dzieła.
- Omawia szerzej dylematy bohaterów literackich (werterowskich, faustowskich, bajronicznych).
- Interpretuje komizm i tragizm z uwzględnieniem ich podłoża filozoficznego.
- Interpretuje ironię i autoironię w tekście.
- Rozpoznaje groteskę w dziele literackim.
- Dokonuje samodzielnej analizy i interpretacji dzieła literackiego, posługując się biegłą terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką.
- Porównuje realizacje tego samego motywu (toposu) w różnych tekstach literackich.
- Interpretuje dzieło literackie w kontekście samodzielnie dobranym (filozoficznym, historycznym, kulturowym, biograficznym).

- Wskazuje elementy parodii, pastiszu i trawestacji w dziełach oraz określa ich funkcje.
- Określa rolę wartości uniwersalnych lub narodowych w tekście i ich związek z problematyką dzieła.
- Określa wpływ teatru szekspirowskiego na teatr romantyczny.
- Wykorzystuje teksty krytyczno- i teoretycznoliterackie oraz filozoficzne jako kontekst interpretacyjny.
- Dostrzega zależności między dziełem literackim a innymi tekstami kultury.
- Dokonuje samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki, wskazując funkcje środków wyrazu artystycznego.
- Ocenia tekst kultury (literacki, filmowy, malarski, muzyczny).

Kształcenie językowe

- Ocenia wartość merytoryczną informacji w tekstach publicystycznych (wywiad, reportaż, felieton), retorycznych i naukowych.
- Analizuje styl wskazanego tekstu naukowego.
- Wskazuje środki językowe charakterystyczne dla stylu naukowego (abstrakcyjność, precyzyjność, bezosobowość, obiektywizm) i rozpoznaje je w tekstach.
- Buduje definicje i hasła encyklopedyczne wybranych pojęć.
- Definiuje tropy i figury stylistyczne (oksymoron, antyteza, hiperbola, anafora, paralelizm składniowy) i podaje przykłady ich użycia.
- Rozpoznaje zapożyczenia i objaśnia ich funkcje w języku.
- Analizuje błędy ortograficzne, odwołując się do właściwych zasad.
- Analizuje przekształcenia znaczeń wskazanych wyrazów.

Na ocenę celującą uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto: Kształcenie literackie i kulturowe:

Kształcenie literackie i kulturowe

- Hierarchizuje i ocenia różnorodne czynniki wpływające na periodyzację literatury.
 - Interpretuje na kilku płaszczyznach różnice między romantyzmem i pozytywizmem w Polsce i innych krajach oraz ocenia elementy specyficzne dla tych epok.
 - Interpretuje różnorodne fakty z życiorysu twórców (Mickiewicz, Słowacki, Norwid, Prus, Sienkiewicz) obecne w ich dziełach.
 - Porównuje i ocenia konwencje literackie zastosowane w utworze (realistyczną, mimetyczną, naturalistyczną, fantastyczną).
 - Omawia przyczyny i skutki przemian gatunkowych w omawianych tekstach.
 - Funkcjonalnie i szeroko opisuje cechy językowe i stylistyczne tekstów romantyzmu i pozytywizmu.
 - Rozpoznaje nawiązania do poetyki romantyzmu i pozytywizmu w literaturze współczesnej. Funkcjonalnie odczytuje reinterpretacje toposów i symboli dawnych epok w kulturze współczesnej.
 - Interpretuje szeroko specyfikę komizmu i tragizmu z uwzględnieniem kontekstu filozoficznego i historycznego.
 - Porównuje i krytycznie ocenia postawy bohaterów literackich (werterowskich, faustowskich, bajronicznych).
 - Wyjaśnia mechanizmy groteski w tekście.
 - Dokonuje bezbłędnej, spójnej analizy, posługując się terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką.
 - Rozpoznaje i właściwie interpretuje nawiązania intertekstualne w utworach literackich różnych epok.
 - Rozpoznaje nawiązania do idei epok wcześniejszych w literaturze współczesnej.
 - Interpretuje dzieło literackie, wykorzystując różnorodne konteksty interpretacyjne.
 - Interpretuje i ocenia wpływ teatru szekspirowskiego na teatr romantyczny.
 - Świadomie buduje własny system wartości, odwołując się do wartości uniwersalnych i narodowych obecnych w dziełach.
- Funkcjonalnie wykorzystuje teksty naukowe i filozoficzne w interpretacji utworów literackich i tekstów kultury.

- Funkcjonalnie wykorzystuje wybraną metodologię w pracy z tekstem kultury.
- Wykorzystuje wiedzę z estetyki epoki w formułowaniu tekstów wartościujących.

Kształcenie językowe i komunikacyjne

- Świadomie wykorzystuje znajomość nauki o języku (w tym składni) do budowania dłuższych wypowiedzi o charakterze retorycznym.
- Stosuje style funkcjonalne w wypowiedziach ustnych i pisemnych.
- Przekształca tekst, nadając mu cechy określonego stylu.

ZAKRES ROZSZERZONY

Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

Na ocenę dopuszczającą uczeń potrafi:

- Zauważa warstwę znaków i symboli w tekście (warstwę semiotyczną).
- Wskazuje obecność tradycji literackiej i kulturowej w utworze.
- Rozpoznaje najważniejsze cechy kierunków literackich i artystycznych.
- Zauważa w tekście proces idealizowania (sakralizacja, heroizacja) lub odbrązawiania (demitologizacja).
- Odróżnia elementy baśniowości w utworze.
- Dostrzega mieszanie się różnych form i gatunków w jednym dziele (synkretyzm).
- Wskazuje środki artystyczne, np. aliterację czy inwersję.
- Rozpoznaje archetypy, symbole, motywy i toposy w tekście.
- Zauważa zabiegi takie jak parafraza, parodia, trawestacja.
- Porównuje dwa proste sposoby odczytania tego samego utworu.
- Zauważa powiązanie między wartościami poznawczymi a moralnymi czy estetycznymi.

- Rozpoznaje elementy eseistyczne.
- Wykorzystuje krótkie komentarze naukowe z podręcznika do interpretacji.
- Dostrzega odniesienia do Biblii i mitologii w kulturze współczesnej.
- Zauważa proste podobieństwa i różnice między tekstami kultury.
- Rozpoznaje najważniejsze style sztuki omawianych epok.
- Wskazuje podstawowe poglądy filozoficzne obecne w utworach.
- Rozpoznaje proste zmiany w języku polskim (np. w składni czy słowotwórstwie).
- Wskazuje przykłady tabu językowego.
- Powiązuje język z przekazywaną treścią i wartościami.
- Dostrzega cechy indywidualne i typowe stylu językowego.
- Zauważa język oddziałujący na różne zmysły.
- Zwraca uwagę na graficzne elementy tekstu mające wpływ na jego interpretację.
- Poprawnie stosuje podstawowe zasady ortografii.
- Podeprze prostą tezę kilkoma własnymi argumentami.
- Zauważa ironię w tekście.

Na ocenę dostateczną uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

- Odczytuje znaczenia symboliczne i semiotyczne tekstu.
- Wskazuje elementy tradycji literackiej i kulturowej.
- Rozpoznaje i opisuje cechy kierunków artystycznych i literackich.
- Wytłumacza obecność mitologizacji i demitologizacji, także w odniesieniu do mitów narodowych.
- Wyjaśnia przykłady sakralizacji i heroizacji w tekście.
- Rozpoznaje konwencję snu (oniryczną).

- Powiązuje synkretyzm gatunkowy z przemianami literackimi.
- Wskazuje w tekście środki artystyczne, np. metonimię, synekdochę.
- Odczytuje archetypy, motywy, toposy i symbole.
- Rozpoznaje parafrazę, parodię, trawestację, pastisz.
- Porównuje różne interpretacje jednego tekstu.
- Zauważa aluzje literackie.
- Wyjaśnia znaczenie twórczości romantyków i pozytywistów dla kultury.
- Odczytuje wartości moralne, estetyczne i poznawcze zawarte w tekście.
- Charakteryzuje cechy eseistyczne tekstu.
- Wykorzystuje dłuższe fragmenty opracowań naukowych do interpretacji.
- Odczytuje współczesne nawiązania do Biblii i mitologii.
- Wskazuje elementy romantyzmu i pozytywizmu obecne w kulturze współczesnej.
- Porównuje teksty kultury pod względem podobieństw i różnic.
- Charakteryzuje główne style artystyczne omawianych epok.
- Wyjaśnia rolę sztuki w trudnych momentach dziejowych.
- Rozpoznaje filozoficzne idee epoki w tekście.
- Opisuje zmiany w gramatyce języka polskiego.
- Odczytuje związki między językiem a treścią i wartościami.
- Określa cechy stylu językowego i środki oddziałujące na zmysły.
- Stosuje reguły pisowni, w tym konwencjonalne.
- Podeprze własną tezę bardziej rozbudowanymi argumentami.
- Zauważa pytania podchwytliwe w dyskusji.

Na ocenę dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

- W pełni odczytuje tekst w jego wymiarze semiotycznym.
- Interpretuje elementy tradycji literackiej i kulturowej.
- Omawia szczegółowo cechy kierunków artystycznych i literackich.
- Interpretuje mitologizację i demitologizację, także mity narodowe.
- Omawia sakralizację i heroizację w tekście.
- Wyjaśnia rolę konwencji baśniowej i onirycznej.
- Omawia, jak synkretyzm wpływa na zmiany literackie.
- Wyjaśnia funkcję środków artystycznych.
- Określa znaczenie archetypów, toposów i motywów.
- Interpretuje rolę parafrazy, parodii, trawestacji i pastiszu.
- Porównuje różne odczytania tekstu i wyciąga wnioski.
- Omawia aluzje literackie.
- Pokazuje związki między wartościami etycznymi, poznawczymi i estetycznymi.
- Odczytuje cechy eseistyczne – sposób wywodu, język, styl.
- Wykorzystuje dłuższe opracowania naukowe.
- Wskazuje rolę odwołań do Biblii i mitologii.
- Omawia współczesne aktualizacje romantyzmu i pozytywizmu.
- Charakteryzuje style sztuki i ich rolę w historii.
- Rozpoznaje różne poglądy filozoficzne w tekście.
- Wyjaśnia zmiany w języku (składnia, fleksja, słowotwórstwo).
- Pokazuje język jako narzędzie przekazywania wartości kulturowych.
- Charakteryzuje środki językowe i ich wpływ na odbiór dzieła.
- Wyjaśnia znaczenie graficznych wyróżników.
- Omawia reguły ortograficzne, także bardziej skomplikowane.

- Udowadnia tezę, korzystając z różnych argumentów..

Na ocenę bardzo dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto: Kształcenie literackie i kulturowe:

- Dogłębnie analizuje tekst w jego wymiarze semiotycznym.
- Ocenia znaczenie elementów tradycji literackiej i kulturowej.
- Ocenia rolę mitologizacji, demitologizacji, sakralizacji i heroizacji.
- Wyjaśnia funkcję konwencji baśniowej i onirycznej.
- Szeroko opisuje synkretyzm i jego wpływ na ewolucję literatury.
- Określa różne funkcje środków artystycznych.
- Wyjaśnia znaczenie archetypów, toposów i symboli.
- Ocenia funkcjonalność parafrazy, parodii, trawestacji i pastiszu.
- Krytycznie porównuje interpretacje tego samego tekstu.
- Interpretuje aluzje literackie.
- Charakteryzuje wkład romantyków i pozytywistów w kulturę.
- Wskazuje powiązania wartości poznawczych, estetycznych i etycznych.
- Analizuje strukturę eseju.
- Twórczo wykorzystuje opracowania naukowe.
- Wskazuje różnorodne funkcje odwołań do tradycji biblijnej i mitologicznej.
- Wyjaśnia aktualność elementów dawnych epok w kulturze współczesnej.
- Porównuje teksty kultury pod różnymi względami.
- Szczegółowo charakteryzuje style w sztuce i rolę sztuki w historii.
- Interpretuje obecność filozofii w dziele.
- Odczytuje sensy utworu, korzystając ze znajomości języka i stylu.

- Porównuje środki językowe oddziałujące na różne zmysły.
- Omawia rolę języka jako narzędzia wartościowania.
- Wyjaśnia wpływ graficznych wyróżników na interpretację.
- Redaguje spójne, logiczne teksty w różnych formach.
- Sięga po konteksty interpretacyjne w wypowiedziach.

Na ocenę celującą uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto: Kształcenie literackie i kulturowe:

- Analizuje tekst w warstwie semiotycznej z wykorzystaniem terminologii teoretycznoliterackiej.

- Omawia rolę tradycji literackiej i kulturowej w tworzeniu wartości uniwersalnych.
- Wskazuje znaczenie kulturotwórcze mitologizacji, demitologizacji, sakralizacji i heroizacji.
- Ocenia funkcję i rolę konwencji baśniowej i onirycznej.
- Omawia filozoficzne podstawy synkretyzmu i jego związki z przemianami literatury.
- Analizuje wpływ środków artystycznych na interpretację tekstu.
- Wyjaśnia znaczenie archetypów, symboli i toposów w tworzeniu sensów uniwersalnych.
- Twórczo stosuje wiedzę o parafrazie, parodii, tawestacji, pastiszu.
- Ocenia różne odczytania tekstu w oparciu o teorię literatury.
- Omawia funkcjonalność aluzji literackich.
- Krytycznie ocenia wkład romantyzmu i pozytywizmu w rozwój literatury.
- Pogłębia analizę wartości poznawczych, etycznych i estetycznych.
- Analizuje strukturę eseju z użyciem terminologii naukowej.
- Twórczo wykorzystuje opracowania naukowe.
- Ocenia różne funkcje odwołań do Biblii i mitologii, w tym kulturotwórczą.

- Omawia różne powody obecności dawnych epok w kulturze współczesnej.
- Porównuje teksty kultury, używając terminologii naukowej.
- Ocenia style sztuki i architektury omawianych epok w szerokim kontekście.
- Wnikliwie ocenia rolę sztuki w trudnych czasach.
- Interpretuje znaczenie poglądów filozoficznych w dziele.
- Omawia zmiany w języku polskim, używając precyzyjnych pojęć naukowych.
- Porównuje różne środki językowe wpływające na zmysły.
- Ocenia rolę języka jako narzędzia wartościowania, posługując się naukową terminologią.
- Wyjaśnia funkcjonalność graficznych wyróżników w tekście.

WYMAGANIA EDUKACYJNE

Z JĘZYKA POLSKIEGO

KLASA III - ZAKRES PODSTAWOWY

Na ocenę dopuszczającą uczeń:

- Potrafi podać ramy czasowe epok: Młodej Polski, dwudziestolecia międzywojennego oraz literatury wojennej i okupacyjnej.
- Wyjaśnia, co oznaczają nazwy tych epok (np. Młoda Polska – neoromantyzm, symbolizm, modernizm, fin de siècle).
- Zna główne różnice między Młodą Polską, dwudziestoleciem międzywojennym a literaturą okresu wojny i okupacji – w Polsce i w innych krajach.
- Umie wskazać ważne wydarzenia historyczne, które miały wpływ na literaturę i kulturę omawianych epok.
- Potrafi przyporządkować pisarzy z podstawy programowej do odpowiednich epok i wymienić ich lektury obowiązkowe.
- Zna autorów, tytuły i głównych bohaterów wskazanych lektur.

- Potrafi podać najważniejsze informacje z życia wybranych twórców (np. Wyspiańskiego, Reymonta, Tuwima, Baczyńskiego), które pomagają zrozumieć ich twórczość.
- Rozróżnia podstawowe rodzaje literackie: lirykę, epikę, dramat, teksty synkretyczne i dokumentalne.
- Umie wymienić cechy charakterystyczne dla najważniejszych gatunków literackich danej epoki (np. sonet, ballada, dramat symboliczny, powieść modernistyczna, polityczna, autobiograficzna, opowiadanie).
- Rozpoznaje środki stylistyczne (epitet, metaforę, porównanie, pytanie retoryczne, elipsę, synestezję) i zna podstawowe pojęcia z zakresu poetyki (np. narracja, świat przedstawiony, cykl poetycki).
- Umie odczytać znaczenie symboli i alegorii w obowiązkowych lekturach.
- Potrafi rozpoznać w tekstach tragizm, komizm i ich połączenie.
- Streszcza główne wątki w lekturach epickich i dramatycznych.
- Określa tematykę i charakteryzuje bohaterów wskazanych utworów.
- Umie przyporządkować bohaterów do typów postaci (np. chłop, inteligent, młody człowiek wchodzący w dorosłość).
- Zauważa zabiegi literackie, takie jak heroizacja czy deheroizacja postaci.
- Analizuje lektury, korzystając z podstawowych kategorii opisu (np. narrator, akcja, bohater, motyw, topos).
- Wskazuje najważniejsze motywy i toposy obecne w literaturze.
- Rozpoznaje zjawiska kulturowe epoki (np. dekadentyzm, chłopomania, cyganeria artystyczna, katastrofizm, kultura masowa).
- Dostrzega podobieństwa i różnice między tekstami literackimi lub ich fragmentami.
- Umie odczytać główną myśl tekstu publicystycznego, retorycznego czy naukowego.
- Zna różnice między tymi rodzajami tekstów.
- Potrafi wymienić najważniejsze kierunki filozoficzne i artystyczne epok oraz ich cechy.
- Określa temat i główny problem pozaliterackich tekstów kultury.

- Prawidłowo używa pojęć takich jak: argument, kontrargument, styl, archaizm, neologizm.
- Zna zasady poprawnego stylu i stara się je stosować.
- Definiuje pojęcie wartości, podaje przykłady wartości uniwersalnych i narodowych.
- Wyjaśnia pojęcia: etyka i estetyka słowa, wskazuje przykłady dyskryminacji językowej.
- Wie, czym są internacjonalizmy, i podaje przykłady.
- Zna zasady pisowni łącznej i rozdzielnej w różnych przypadkach (np. „nie” z różnymi częściami mowy, wyrazy złożone, połączenia przymiotników, rzeczowników, liczebników).
- Potrafi korzystać ze słowników i źródeł internetowych w razie wątpliwości.
- Definiuje pojęcia: polszczyzna ogólna, dialekt, gwara, dialektyzm.
- Wymienia główne dialekty języka polskiego i wie, że kaszubski jest osobnym językiem.
- Charakteryzuje zmiany w języku polskim na przełomie XIX i XX wieku.
- Wyjaśnia pojęcie stylu artystycznego.

Rozpoznaje w dziełach różne rodzaje stylizacji (np. gwarowe, środowiskowe) i określa ich funkcje.

- Zauważa archaizację i poetyzację w utworach.
- Zna pojęcie aktu komunikacji językowej i sytuacji komunikacyjnej.
- Umie wymienić i objaśnić jej elementy (nadawca, odbiorca, komunikat, kod, kontekst).
- Zna zasady pisowni partykuł, przyimków, przedrostków, liczebników i złożonych nazw.
- Definiuje pojęcia: język potoczny, słownictwo potoczne, sytuacja komunikacyjna (rozdziela publiczną i prywatną).
- Wskazuje cechy języka potocznego (emocjonalność, frazeologia, słowotwórstwo).
- Rozróżnia słownictwo neutralne i nacechowane emocjonalnie, podaje przykłady.
- Zna pojęcia: styl, stylizacja, nowomowa, neonowomowa i umie je zilustrować przykładami.
- Wyjaśnia terminy: perswazja, manipulacja, propaganda, indoktrynacja.
- Zna cechy i cele języka reklamy.
- Umie napisać streszczenie i notatkę syntetyzującą zgodnie z zasadami.

Na ocenę dostateczną uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

- Wskazuje podstawy periodyzacji Młodej Polski, dwudziestolecia międzywojennego oraz literatury wojny i okupacji.
- Omawia różnice między tymi epokami w Polsce i poza nią.
- Przedstawia najważniejsze fakty z życia pisarzy (np. Wyspiańskiego, Reymonta, Kasprówicza, Tuwima, Czechowicza, Żeromskiego, Baczyńskiego, Różewicza, Borowskiego, Herlinga-Grudzińskiego), które mają znaczenie przy interpretacji ich dzieł.
- Określa różnice między rodzajami literackimi: liryką, epiką, dramatem, tekstem synkretycznym i dokumentalnym.
- Wymienia główne cechy tekstów lirycznych, epickich, dramatycznych, synkretycznych i dokumentalnych.
- Omawia najważniejsze cechy wszystkich poznanych gatunków literackich.
- Rozpoznaje środki stylistyczne typowe dla epok (także te poznane w podstawówce, np. oksymoron, antyteza, peryfraz).
- Odczytuje znaczenie podstawowych symboli.
- Wyjaśnia, czym są: komizm, tragizm oraz ich połączenie.
- Rozpoznaje w tekście ironię (w tym romantyczną i tragiczną), autoironię oraz patos.
- Wskazuje, jak literatura ukazuje relacje między człowiekiem, narodem a światem.
- Określa tematykę wszystkich obowiązkowych lektur.
- Charakteryzuje typy bohaterów (np. chłop, inteligent, młody dojrzewający bohater).
- Omawia takie zabiegi, jak: heroizacja, deheroizacja, sakralizacja, desakralizacja, stereotypizacja postaci.
- Opisuje najważniejsze motywy i toposy (np. nieszczęśliwa miłość, Polska szlachecka, vanitas, memento mori, arkadia, apokalipsa).
- Pokazuje różnorodne elementy zjawisk kulturowych (np. dekadentyzm, chłopomania, cyganeria artystyczna, katastrofizm, kultura masowa).

- Porównuje bohaterów z obowiązkowych lektur.
- Łączy wydarzenia literackie z najważniejszymi faktami historycznymi omawianych epok.
- Posługuje się szerszym zakresem terminów z poetyki (np. muzyczność tekstu, manifest poetycki, wiersz wolny, perspektywa narracyjna, kreacja bohatera).
- Objaśnia związki literatury z publicystyką i retoryką.
- Porządkuje (hierarchizuje) informacje w tekstach publicystycznych, retorycznych i naukowych.
- Wymienia cechy gatunków publicystycznych (wywiad, reportaż, felieton, wywiad rzeka), retorycznych i naukowych.
- Określa funkcję środków językowych w tekście retorycznym.
- Wskazuje główne cechy prądów umysłowych, artystycznych i filozoficznych omawianych epok.
- W analizie i interpretacji utworów wykorzystuje podstawowe konteksty.
- Rozpoznaje cechy sztuki modernistycznej, impresjonistycznej, ekspresjonistycznej, symbolicznej, secesyjnej, awangardowej i użytkowej.
- Wyjaśnia ideę „sztuki dla sztuki”, syntezę sztuk i wizję artysty w modernizmie.
- Odczytuje nawiązania kulturowe w literaturze współczesnej.
- Rozróżnia dzieła kultury wysokiej i popularnej.
- Wykorzystuje wiedzę językoznawczą w analizie tekstów literackich.
- Rozpoznaje słownictwo wartościujące i sposoby wyrażania ocen w języku.
- Wyjaśnia, czym jest wartość użytkowa języka.
- Zna zasady poprawnego stylu i właściwie ocenia wulgaryzmy i słowa obraźliwe.
- Wskazuje, kiedy zapożyczenia są błędem, a kiedy nie; analizuje je ze słownikiem.
- Stosuje poznane zasady ortograficzne w swoich tekstach i poprawia cudze.
- Wyjaśnia różnice między dialektem a gwarą.

- Omawia cechy dialektów: mazowieckiego, śląskiego, małopolskiego, wielkopolskiego oraz języka kaszubskiego.

- Rozróżnia gwarę wiejską i miejską.

- Wyjaśnia pojęcia: dialektyzm, regionalizm; podaje przykłady.

- Rozpoznaje stylizację gwarową w tekstach i omawia jej środki językowe.

- Wykorzystuje informacje z tekstów naukowych, umie je przetwarzać.

- Rozpoznaje style artystyczne w Młodej Polsce: impresjonizm, ekspresjonizm, klasycyzm, naturalizm.

- Wymienia cechy symbolizmu, impresjonizmu i ekspresjonizmu; wskazuje ich środki stylistyczne.

- Rozpoznaje charakterystyczne środki stylistyczne Młodej Polski (np. animizacje, hiperbole, paralelizmy składniowe) i określa ich funkcję.

- Określa warstwę brzmieniową tekstu (onomatopeje, instrumentacje głoskowe, rym, rytm, wersyfikacja).

- Dostrzega elementy liryczne w prozie.

- Rozpoznaje funkcje tekstu: informatywną, ekspresywną, impresywną, poetycką, fatyczną, perswazyjną.

- Rozpoznaje funkcje języka: poznawczą, komunikacyjną, społeczną.

- Wskazuje, jakie teksty realizują określone funkcje.

- Stosuje zasady pisowni partykuł, przyimków, przedrostków, liczebników, nazw złożonych, nazwisk i zapisów mieszanych.

- Zna wyjątki od reguł oraz odmianę liczebnika „półtora”.

- Rozstrzyga wątpliwości ortograficzne z pomocą słowników.

- Charakteryzuje obraz świata i człowieka tworzony przez komunistyczną nowomowę.

- Wymienia i objaśnia funkcje nowomowy (perswazyjną, kontrolną, rytualną, zakłócającą, „magiczną”).

- Wyjaśnia pojęcie „homo sovieticus”.
- Omawia przemiany językowe po 1989 roku (neonowomowa).
- Wymienia cechy językowe polskiej nowomowy (np. wielkie kwantyfikatory, konstrukcje postulatywne, zmiana znaczeń słów).
- Rozpoznaje chwytów językowe w reklamach i ocenia ich etyczny wymiar.
- Wskazuje cele i cechy języka polityki.
- Redaguje streszczenie wskazanego tekstu.
- Stosuje poprawne konstrukcje przy streszczeniu dialogu.
- Wyjaśnia pojęcie parafrazy.
- Tworzy notatki syntetyzujące (również graficzne).

Na ocenę dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

- Wymienia najważniejszych twórców kultury (literatury, sztuki, nauki, filozofii) i ich dzieła z epoki Młodej Polski, dwudziestolecia międzywojennego oraz okresu wojny i okupacji.
- Wyjaśnia różnice między tymi epokami w Polsce i innych krajach.
- Ujmuje w interpretacji utworów ważne fakty z życia pisarzy (np. Wyspiańskiego, Reymonta, Kasprówicza, Tuwima, Czechowicza, Żeromskiego, Baczyńskiego, Różewicza, Borowskiego, Herlinga-Grudzińskiego).
- Określa cechy gatunkowe tekstu literackiego.
- Rozpoznaje i nazywa środki stylistyczne (anafora, epifora, klamra kompozycyjna, metonimia) i wskazuje ich funkcję.
- Wskazuje cechy stylu i języka danego tekstu.
- Wyjaśnia funkcję symbolu i alegorii.
- Objaśnia, czym różni się komizm od tragizmu i na czym polega ich połączenie.
- Rozpoznaje i krótko komentuje autoironię oraz mechanizmy ironii i autoironii.

- Posługuje się terminami z zakresu poetyki (np. wiersz biały, ekfraza, dystych, wiersz różewiczowski, kompozycja szkatułkowa).
- Wyjaśnia funkcję środków artystycznych (np. psychizacja krajobrazu).
- Określa relacje naród–świat–człowiek oraz chłop–inteligent, odwołując się do utworów.
- Porównuje wizje bohaterów, świata i człowieka w lekturach obowiązkowych.
- Ocenia postawy bohaterów literackich (np. chłopca, inteligenta, młodego bohatera wchodzącego w dorosłość).
- Określa dominantę kompozycyjną i stylistyczną tekstu i przeprowadza jego analizę.
- Wskazuje typ nadawcy i odbiorcy tekstu.
- Interpretuje motywy i toposy obecne w obowiązkowych lekturach.
- Omawia najważniejsze elementy zjawisk kulturowych (np. dekadentyzm, cyganeria, katastrofizm, chłopomania, franciszkanizm, kultura masowa).
- Pokazuje związki literatury z historią, kulturą, sztuką i filozofią epok.
- Wskazuje nawiązania do wcześniejszych epok (np. neoromantyzmu) i wyjaśnia ich obecność w literaturze późniejszej.
- Zauważa realizację dydaktycznej funkcji literatury w poznanych tekstach.
- Przetwarza i porządkuje informacje w tekstach publicystycznych, retorycznych i naukowych.
- Omawia argumentację tych tekstów.
- Wymienia różnorodne cechy gatunków publicystycznych (wywiad, wywiad-rzeka, reportaż, felieton), retorycznych i naukowych.
- Wyjaśnia główne założenia prądów intelektualnych, artystycznych i filozoficznych epok.
- Omawia cechy sztuki: modernistycznej, impresjonistycznej, postimpresjonistycznej, ekspresjonistycznej, symbolicznej, secesyjnej, awangardowej i użytkowej.
- Wyjaśnia pojęcie „syntezy sztuk”, „sztuki dla sztuki” oraz koncepcję artysty modernistycznego.

- Definiuje pojęcia: wartości, antywartości, aksjologia, wartości etyczne i estetyczne; rozróżnia typy wartości (np. absolutne i względne).
- Rozpoznaje w tekstach (np. reklamowych) naruszenia etyki słowa i sposoby językowego wyrażania wartości.
- Wyjaśnia terminy: okcydentalizmy, orientalizmy, ksenizmy, egzotyzm.
- Rozróżnia pisownię „nie” z czasownikami w zależności od znaczenia wypowiedzi.
- Szczegółowo charakteryzuje dialekty (mazowiecki, śląski, małopolski, kaszubski); odróżnia gwary i dialekty od odmian regionalnych.
- Wyjaśnia styl artystyczny jako odmianę polszczyzny.
- Rozpoznaje słownictwo charakterystyczne dla stylu impresjonistycznego i ekspresjonistycznego.

Na ocenę bardzo dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto:

- Wskazuje i omawia różne czynniki periodyzacji literatury i podziału na epoki: Młodą Polskę, dwudziestolecie międzywojenne, okres wojny i okupacji.
- Szeroko interpretuje różnice między tymi epokami w Polsce i innych krajach.
- Pokazuje obecność ważnych faktów biograficznych (np. Wyspiańskiego, Reymonta, Przerwy-Tetmajera, Tuwima, Żeromskiego, Baczyńskiego, Różewicza, Borowskiego, Herlinga-Grudzińskiego) w ich dziełach.
- Omawia cechy gatunkowe i przemiany gatunków literackich.
- Wskazuje i szczegółowo opisuje cechy językowe i stylistyczne utworów epok.
- Rozpoznaje nawiązania do poetyki wcześniejszych epok w literaturze współczesnej.
- Odczytuje sens metaforyczny, symboliczny, alegoryczny i paraboliczny utworu.
- Omawia szerzej dylematy bohaterów literackich (np. chłop, inteligenta, dojrzewającej młodzieży).
- Interpretuje zabiegi językowe służące heroizacji, deheroizacji, sakralizacji, desakralizacji i typizacji postaci.

- Wyjaśnia komizm i tragizm wraz z ich filozoficznym podłożem.
- Interpretuje ironię i autoironię w tekście, określając ich funkcję dominującą.
- Rozpoznaje groteskę (postaci, sytuacji, języka).
- Samodzielnie przeprowadza analizę i interpretację dzieła literackiego, sprawnie używając terminologii teoretyczno- i historycznoliterackiej.
- Porównuje realizację tego samego motywu lub toposu w dwóch utworach.
- Omawia elementy zjawisk kulturowych epok (np. cyganeria, dekadentyzm, katastrofizm, franciszkanizm, chłopomania, kultura masowa).
- Interpretuje dzieło literackie w wybranym kontekście (np. historycznym, filozoficznym, biograficznym, kulturowym).
- Wskazuje i omawia elementy parodii, pastiszu i trawestacji w literaturze.
- Określa rolę wartości uniwersalnych i narodowych w utworze.
- Poprawnie stosuje terminologię poetyki do analizy i interpretacji tekstów.
- Ocenia wiarygodność i wartość informacji w tekstach publicystycznych, retorycznych i naukowych.
- Rozróżnia prawdę i fałsz, szczerość i kłamstwo w wypowiedziach publicystycznych i retorycznych.
- Ocenia argumentację wywodów i analizuje okres retoryczny jako całość.
- Wskazuje wpływ teatru romantycznego na modernistyczny.
- Wykorzystuje teksty naukowe i filozoficzne jako konteksty interpretacyjne.
- Zauważa powiązania literatury z innymi tekstami kultury.
- Samodzielnie analizuje i interpretuje dzieło sztuki, określając funkcje środków wyrazu.
- Omawia syntezę sztuk, ideę „sztuki dla sztuki” i portret artysty modernistycznego.
- Wskazuje konstrukcje składniowe wyrażające oceny i wykorzystuje je we własnych tekstach.
- Wymienia typy regionalizmów (fonetyczne, fleksyjne, słowotwórcze, składniowe,

leksykalne, semantyczne) i podaje przykłady.

- Analizuje środki językowe służące dialektyzacji i określa ich funkcję we współczesnej polszczyźnie.
- Przeprowadza analizę językowo-stylistyczną wskazanego fragmentu utworu lirycznego lub epickiego.
- Wskazuje funkcje środków stylistycznych charakterystycznych dla liryki młodopolskiej.
- Scharakteryzuje język i styl prozy młodopolskiej.
- Stosuje zasady poprawności ortograficznej w redagowaniu tekstów (własnych i cudzych).
- Uzasadnia swoje wybory językowe, odwołując się do zasad pisowni.

Na ocenę celującą uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

- Hierarchizuje i **ocenia różnorodne czynniki periodyzacji literatury**.
 - Interpretuje na kilku płaszczyznach różnice między epokami (Młoda Polska, dwudziestolecie, wojna i okupacja), także w ujęciu porównawczym Polska – świat.
 - Omawia przyczyny i skutki **przemian gatunkowych** w literaturze.
 - Rozpoznaje i interpretuje nawiązania intertekstualne oraz reinterpretacje motywów dawnych epok w kulturze współczesnej.
 - Wyjaśnia istotę **postmodernizmu** i jego związki z tradycją literacką.
- graficzne twórców (Wyspiański, Reymont, Kasprówic, Tetmajer, Tuwim, Czechowicz, Żeromski, Baczyński, Różewicz, Borowski, Herling-Grudziński) w powiązaniu z ich dziełami.
- Zestawia różne sposoby kreacji postaci i świata (heroizacja ↔ deheroizacja, sakralizacja ↔ desakralizacja, mitologizacja ↔ demitologizacja).
 - Analizuje **nawiązania do idei wcześniejszych epok** w literaturze współczesnej.
 - Dokonuje bezbłędnej, spójnej analizy, posługując się terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką.
 - Funkcjonalnie odczytuje **przenośne znaczenia, reinterpretacje symboli i toposów**.

- Interpretuje dzieło literackie w szerokim kontekście (filozoficznym, historycznym, kulturowym, biograficznym).
- Rozpoznaje i omawia **komizm, tragizm, groteskę** z uwzględnieniem podłoża filozoficznego i historycznego.
- Interpretuje zabawy językowe, gry z konwencją oraz funkcję zamierzonych błędów językowych.
- Interpretuje i ocenia zjawiska kulturowe (chłopomania, dekadentyzm, cyganeria, franciszkanizm, kultura masowa, katastrofizm).
- Omawia szeroko **syntezę sztuk, „sztukę dla sztuki”, portret artysty modernistycznego**.
- Analizuje wpływ teatru romantycznego na modernistyczny.
- Świadomie buduje własny system wartości w oparciu o **wartości uniwersalne i narodowe** obecne w literaturze.
- Funkcjonalnie wykorzystuje teksty naukowe i filozoficzne w interpretacji.
- Potrafi wykorzystać **wybraną metodologię** do pracy z tekstem kultury.
- Ocenia dzieło literackie pod kątem aksjologii i estetyki epoki.
- Funkcjonalnie opisuje język i styl epok (Młoda Polska, dwudziestolecie, wojna i okupacja).
- Stosuje różne style funkcjonalne w wypowiedzi (artystyczny, naukowy, retoryczny).
- Świadomie wykorzystuje wiedzę o składni, leksyce i słowotwórstwie w budowaniu dłuższych wypowiedzi.
- Charakteryzuje różne **chwyty erystyczne**, zasady etykiety językowej i wskazuje nieetyczne manipulacje językowe.

ZAKRES ROZSZERZONY

Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

Na ocenę dopuszczającą uczeń potrafi:

- Dostrzega warstwę semiotyczną tekstu.

- Dostrzega elementy tradycji literackiej i kulturowej w tekście.
- Dostrzega najważniejsze cechy prądów literackich i artystycznych w tekście.
- Rozpoznaje mitologizację i demitologizację w tekście.
- Rozpoznaje sakralizację, desakralizację, heroizację i deheroizację w tekście.
- Dostrzega współistnienie elementów chrześcijańskich i pogańskich w tekście.
- Rozpoznaje w utworach literackich konwencję oniryczną i surrealistyczną.
- Dostrzega przenikanie się w tekście różnych cech rodzajowych lub gatunkowych (synkretyzm).
- Rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego, np. aliterację, różne odmiany inwersji, różne rodzaje epitetów (np. malarskie, wartościujące).
- Dostrzega w tekście archetypy, toposy, motywy i symbole.
- Dostrzega różnorodne zabiegi dokonywane na tekstach, np. parafrazę, parodię, trawestację.
- Dostrzega podstawowe podobieństwa lub różnice w dwóch propozycjach odczytania tego samego utworu literackiego.
- Dostrzega podstawowy związek pomiędzy wartościami poznawczymi i etycznymi lub estetycznymi w utworach literackich.
- Dostrzega podstawowe cechy eseistyczne tekstu.
- Wykorzystuje komentarze naukowe zawarte w podręczniku do interpretacji dzieł sztuki.
- Dostrzega nawiązania do tradycji biblijnej, mitologicznej, klasycznej i romantycznej w kulturze współczesnej.
- Dostrzega przenikanie się różnych planów w tekście (np. planu historycznego i mitologicznego).
- Rozpoznaje podstawowe elementy stanowiące o awangardowości tekstu.
- Dostrzega podstawowe podobieństwa lub różnice pomiędzy tekstami kultury.
- Rozpoznaje w tekście obecność niektórych poglądów filozoficznych najbardziej charakterystycznych dla epoki.

- Wskazuje pojedyncze przykłady istnienia tabu językowego, wyrażającego się poprzez językowe środki zastępcze (np. synonimy, eufemizmy).

- Dostrzega związki pomiędzy językiem a treściami, które on przekazuje.
- Dostrzega podstawowe cechy typowe lub indywidualne stylu językowego tekstu.
- Dostrzega środki językowe oddziałujące na różne zmysły (np. różne rodzaje synestezji).
- Dostrzega podstawowy związek pomiędzy językiem a wartościami, które on przekazuje.
- Dostrzega podstawowe cechy stylu wypowiedzi internetowej.
- Dostrzega regionalizmy, słownictwo środowiskowe, elementy języka potocznego i urzędowego w tekście.
- Dostrzega dialektyzację.
- Dostrzega funkcję społeczną języka, np. budowanie wspólnoty regionalnej, środowiskowej lub narodowej.
- Dostrzega wyróżniki graficzne tekstu mające wpływ na jego odczytanie.

Na ocenę dostateczną uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

- Odczytuje podstawowe znaczenia semiotyczne tekstu.
- Odczytuje elementy tradycji literackiej i kulturowej w tekście.
- Dostrzega cechy prądów literackich i artystycznych w tekście.
- Odczytuje mitologizację i demitologizację w tekście (w tym również mity narodowe i ich krytyczne odczytanie).
- Odczytuje sakralizację i desakralizację w tekście.
- Odczytuje współistnienie elementów chrześcijańskich i pogańskich w tekście.
- Wskazuje charakterystyczne cechy konwencji onirycznej i surrealistycznej w tekście.
- Odczytuje sens przenikania się planów w tekście (np. planu historycznego i mitologicznego).

- Wskazuje najważniejsze cechy awangardowości tekstu.
- Dostrzega związek pomiędzy przenikaniem się w tekście różnych cech rodzajowych lub gatunkowych (synkretyzm) a przemianami konwencji literackich.
- Odczytuje w tekście archetypy, toposy, motywy i symbole.
- Odczytuje różnorodne zabiegi dokonywane na tekstach, np. parafrazę, parodię, trawestację, pastisz.
- Dostrzega podstawowe podobieństwa i różnice w dwóch propozycjach odczytania tego samego utworu literackiego.
- Rozpoznaje aluzje literackie w tekstach.
- Dostrzega wkład twórców epok Młodej Polski, dwudziestolecia międzywojennego oraz okresu wojny i okupacji w rozwój literatury i kultury (np. nowatorskie rozwiązania formalne, reinterpretacja znanych motywów).
- Dostrzega związki pomiędzy wartościami poznawczymi i etycznymi lub estetycznymi w utworach literackich.
- Odczytuje podstawowe cechy eseistyczne tekstu.
- Odczytuje nawiązania do tradycji biblijnej, mitologicznej, klasycznej i romantycznej w kulturze współczesnej.
- Dostrzega aktualność wybranych elementów z epok Młodej Polski, dwudziestolecia międzywojennego oraz okresu wojny i okupacji w kulturze współczesnej.
- Dostrzega podstawowe podobieństwa i różnice pomiędzy tekstami kultury.
- Dostrzega rolę sztuki w trudnych czasach historycznych (np. II wojny światowej).
- Rozpoznaje w tekście obecność różnych poglądów filozoficznych charakterystycznych dla epoki.
- Wskazuje różne przykłady istnienia tabu językowego (np. związane z sytuacją komunikacyjną).
- Odczytuje związek pomiędzy językiem a treściami, które on przekazuje.
- Dostrzega różne cechy typowe i indywidualne stylu językowego tekstu.

- Opisuje środki językowe oddziałujące na różne zmysły (np. różne rodzaje synestezji).
- Odczytuje różne związki pomiędzy językiem a wartościami, które on przekazuje.
- Rozpoznaje wywód o charakterze demagogicznym.
- Opisuje regionalizmy i słownictwo środowiskowe w tekście.
- Opisuje dialektyzację.
- Odczytuje obecność funkcji magicznej i sprawczej tekstu.
- Odczytuje funkcję społeczną języka, np. budowanie wspólnoty regionalnej, środowiskowej i narodowej lub budowanie dystansu w stosunku do przedstawicieli innych wspólnot.
- Opisuje wyróżniki graficzne tekstu mające wpływ na jego trafne odczytanie.
- Stosuje zasady pisowni polskiej (w tym zasadę konwencjonalną) w celu zachowania poprawności zapisu wypowiedzi.

Na ocenę dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

- Odczytuje tekst w warstwie semiotycznej.
- Trafnie interpretuje elementy tradycji literackiej i kulturowej w tekście.
- Omawia cechy prądów literackich i artystycznych w tekście.
- Interpretuje mitologizację i demitologizację w tekście (w tym również mity narodowe i ich krytyczne odczytanie).
- Interpretuje sakralizację i desakralizację w tekście.
- Interpretuje współistnienie elementów chrześcijańskich i pogańskich w tekście.
- Interpretuje tekst utrzymany w konwencji onirycznej lub surrealistycznej.
- Interpretuje sens przenikania się planów w tekście (np. planu historycznego i mitologicznego).
- Interpretuje tekst o charakterze awangardowym.
- Omawia związek pomiędzy przenikaniem się w tekście różnych cech rodzajowych lub

gatunkowych (synkretyzm) a przemianami konwencji literackich.

- Wskazuje funkcję środków wyrazu artystycznego w tekście literackim.
- Wskazuje dominującą funkcję archetypów, toposów, motywów i symboli w tekście.
- Interpretuje znaczenie różnorodnych zabiegów dokonywanych na tekstach, np. parafrazy, parodii, trawestacji, pastiszu.
- Omawia różnorodne podobieństwa i różnice w dwóch propozycjach odczytania tego samego utworu literackiego.
- Omawia aluzje literackie w tekstach.
- Omawia związek pomiędzy wartościami poznawczymi i etycznymi lub estetycznymi w tekstach literackich.
- Omawia związki pomiędzy wartościami poznawczymi i etycznymi lub estetycznymi w utworach literackich.
- Odczytuje różnorodne cechy eseistyczne tekstu odnoszące się do jego treści, sposobu prowadzenia wywodu oraz cech stylu językowego.
- Wskazuje dominującą funkcję nawiązań do tradycji biblijnej, mitologicznej, klasycznej i romantycznej w kulturze współczesnej.
- Omawia aktualność wybranych elementów z epok Młodej Polski, dwudziestolecia międzywojennego oraz okresu wojny i okupacji w kulturze współczesnej.
- Dostrzega różnorodne podobieństwa i różnice pomiędzy tekstami kultury.
- Charakteryzuje rolę sztuki w trudnych czasach historycznych (np. II wojny światowej).
- Rozpoznaje obecność różnych poglądów filozoficznych w tekście.
- Wskazuje różne funkcje tabu językowego (np. podtrzymywanie istnienia i prawidłowego funkcjonowania wspólnoty, zapobieganie niepożądanym zachowaniom).
- Określa właściwości języka jako nośnika i przekaźnika treści kulturowych.
- Wykorzystuje znajomość cech typowych i indywidualnych stylu językowego tekstu do odczytania niektórych sensów dzieła literackiego.
- Charakteryzuje środki językowe oddziałujące na różne zmysły (np. różne rodzaje

synestezji).

- Określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich.
- Opisuje wywód o charakterze demagogicznym.
- Wskazuje funkcje regionalizmów i słownictwa środowiskowego w tekście.
- Wskazuje funkcje dialektyzacji.
- Interpretuje obecność funkcji magicznej i sprawczej w tekście.
- Interpretuje funkcję społeczną języka, np. budowanie wspólnoty regionalnej, środowiskowej i narodowej lub budowanie dystansu w stosunku do przedstawicieli innych wspólnot.
- Wyjaśnia wpływ wyróżników graficznych tekstu na jego odczytanie.

Na ocenę bardzo dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto:

- Interpretuje tekst w warstwie semiotycznej.
- Szeroko i w sposób pogłębiony interpretuje tekst utrzymany w konwencji onirycznej lub surrealistycznej.
- Interpretuje na kilku płaszczyznach sens przenikania się planów w tekście (np. planu historycznego i mitologicznego).
- Interpretuje w sposób szeroki i pogłębiony tekst o charakterze awangardowym.
- Szeroko omawia związki pomiędzy przenikaniem się w tekście różnych cech rodzajowych lub gatunkowych (synkretyzm) a przemianami konwencji literackich.
- Wskazuje różnorodne funkcje środków wyrazu artystycznego w tekście literackim.
- Omawia różne funkcje archetypów, toposów, motywów i symboli w tekście.
- Ocenia funkcjonalność różnorodnych zabiegów dokonywanych na tekstach, np. parafrazy, parodii, trawestacji, pastiszu.
- Ocenia różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego.
- Interpretuje różnorodne aluzje literackie w tekstach.

- Interpretuje wkład twórców epok Młodej Polski, dwudziestolecia międzywojennego oraz okresu wojny i okupacji w rozwój literatury i kultury (np. nowatorskie rozwiązania formalne, reinterpretacja znanych motywów).
- Interpretuje związek pomiędzy wartościami poznawczymi i etycznymi oraz estetycznymi w tekstach literackich.
- Omawia różnorodne związki pomiędzy wartościami poznawczymi, etycznymi i estetycznymi w utworach literackich.
- Omawia związki pomiędzy wartościami poznawczymi i etycznymi lub estetycznymi w utworach literackich.
- Analizuje i interpretuje strukturę eseju.
- Wskazuje różnorodne funkcje nawiązań do tradycji biblijnej, mitologicznej, klasycznej i romantycznej w kulturze współczesnej.
- Wskazuje dominujący powód aktualności wybranych elementów z epok Młodej Polski, dwudziestolecia międzywojennego oraz okresu wojny i okupacji w kulturze współczesnej.
- Analizuje różnorodne podobieństwa i różnice pomiędzy tekstami kultury.
- Wnikliwie charakteryzuje różne style w architekturze i sztuce omawianych epok oraz zjawisko eklektyzmu.
- Wnikliwie charakteryzuje rolę sztuki w trudnych czasach historycznych (np. II wojny światowej).
- Interpretuje obecność różnych poglądów filozoficznych w tekście.
- Wskazuje różnice pomiędzy etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu.
- Omawia różne funkcje tabu językowego (w tym tabu pierwotnego i tabu we współczesnym świecie).
- Wykorzystuje znajomość cech typowych i indywidualnych stylu językowego tekstu do odczytania różnorodnych sensów dzieła literackiego.
- Porównuje wybrane środki językowe oddziałujące na różne zmysły.
- Omawia rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich.

- Omawia mechanizm tworzenia wywodu o charakterze demagogicznym.
- Ocenia zasadność występowania regionalizmów i słownictwa środowiskowego w tekście.
- Wskazuje szerszy kontekst kulturowy lub historyczny funkcji magicznej i sprawczej tekstu.
- Ocenia funkcję społeczną języka, np. budowanie wspólnoty regionalnej, środowiskowej i narodowej lub budowanie dystansu w stosunku do przedstawicieli innych wspólnot, w szerszym kontekście kulturowym lub historycznym.
- Interpretuje wpływ wyróżników graficznych tekstu na jego odczytanie (w tym układ typograficzny w tekstach awangardowych).
- Redaguje różne formy wypowiedzi, tworząc teksty spójne i logiczne.
- Przywołuje wybrane konteksty w wypowiedziach ustnych i pisemnych.

Na ocenę celującą uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

- Interpretuje tekst w warstwie semiotycznej, odwołując się również do tekstów teoretycznoliterackich.
- Omawia rolę elementów tradycji literackiej i kulturowej w tekście w budowaniu wartości uniwersalnych.
- Omawia rolę kulturotwórczą mitologizacji i demitologizacji w tekście (w tym również mity narodowe i ich krytyczne odczytanie).
- Omawia rolę kulturotwórczą sakralizacji i desakralizacji w tekście.
- Szeroko i w sposób pogłębiony interpretuje tekst utrzymany w konwencji onirycznej lub surrealistycznej, odwołując się do różnorodnych kontekstów.
- Interpretuje na kilku płaszczyznach sens przenikania się planów w tekście (np. planu historycznego i mitologicznego), wykorzystując różnorodne konteksty.
- Interpretuje w sposób szeroki i pogłębiony tekst o charakterze awangardowym, uwzględniając różnorodne konteksty.
- Omawia filozoficzne przesłanki wpływające na przenikanie się w tekście różnych cech rodzajowych lub gatunkowych (synkretyzm) i ich związek z przemianami konwencji literackich.

- Omawia różnorodny wpływ środków wyrazu artystycznego na interpretację tekstu literackiego.
- Omawia znaczenie archetypów, toposów, motywów i symboli dla tworzenia znaczeń uniwersalnych.
- Wykorzystuje znajomość pojęć, np. parafraza, parodia, trawestacja, pastisz do pogłębionej interpretacji tekstów literackich.
- Ocenia różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego, wykorzystując wiedzę z teorii literatury.
- Ocenia funkcjonalność aluzji literackich w tekstach.
- Ocenia wkład twórców epok Młodej Polski, dwudziestolecia międzywojennego oraz okresu wojny i okupacji w rozwój literatury i kultury (np. nowatorskie rozwiązania formalne, reinterpretacja znanych motywów).
- Interpretuje związek pomiędzy wartościami poznawczymi i etycznymi oraz estetycznymi w tekstach literackich.
- Analizuje i interpretuje strukturę eseju z użyciem wiedzy i słownictwa teoretycznoliterackiego.
- Twórczo wykorzystuje różnorodne dłuższe teksty naukowe zawarte w podręczniku do interpretacji dzieł sztuki.
- Ocenia różnorodne funkcje (w tym funkcję kulturotwórczą) nawiązań do tradycji biblijnej, mitologicznej, klasycznej i romantycznej w kulturze współczesnej.
- Wskazuje różne powody aktualności wybranych elementów z epok Młodej Polski, dwudziestolecia międzywojennego oraz okresu wojny i okupacji w kulturze współczesnej.
- Interpretuje różnorodne podobieństwa i różnice pomiędzy tekstami kultury, stosując trafnie dobraną terminologię naukową.
- Szeroko ocenia rolę sztuki w trudnych czasach historycznych (np. II wojny światowej).
- Interpretuje obecność i wymowę różnych poglądów filozoficznych w tekście.
- Porównuje różnorodne środki językowe oddziałujące na różne zmysły.
- Omawia rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich, posługując się

terminologią naukową.

- Omawia mechanizm tworzenia wywodu o charakterze demagogicznym w szerszym kontekście kulturowym.
- Charakteryzuje obecność regionalizmów i słownictwa środowiskowego w tekście w szerszym kontekście kulturowym.
- Ocenia funkcjonalność zastosowania różnorodnych wyróżników graficznych tekstu (w tym wyróżników charakterystycznych dla tekstów awangardowych).
- Określa funkcję ironii w tekście, np. sarkastyczną, drwinę.
- Zastosowuje odpowiednią terminologię naukową w redagowanych przez siebie tekstach.
- Przywołuje różnorodne i trafnie dobrane konteksty w wypowiedziach ustnych i pisemnych.

WYMAGANIA EDUKACYJNE

Z JĘZYKA POLSKIEGO

KLASA IV - ZAKRES PODSTAWOWY

Na ocenę dopuszczającą uczeń:

- Zauważa warstwę znaczeniową tekstu.
- Rozpoznaje elementy tradycji literackiej i kulturowej obecne w dziele.
- Wskazuje cechy charakterystyczne prądów literackich i artystycznych.
- Dostrzega w tekście proces mitologizacji i demitologizacji.
- Rozpoznaje przejawy sakralizacji i desakralizacji, a także heroizacji i deheroizacji.
- Zauważa współlistnienie w utworze motywów chrześcijańskich i pogańskich.
- Wskazuje konwencję oniryczną lub surrealistyczną.
- Zauważa łączenie różnych gatunków i rodzajów literackich (synkretyzm).

- Rozpoznaje artystyczne środki wyrazu (np. aliterację, inwersję, epitet malarski czy wartościujący).

- Identyfikuje archetypy, toposy, symbole i motywy.

- Wskazuje przekształcenia tekstów: parafrazę, parodię, trawestację.

- Zauważa podstawowe różnice lub podobieństwa w dwóch interpretacjach tego samego utworu.

- Łączy treści utworu z wartościami etycznymi, poznawczymi lub estetycznymi.

- Wskazuje cechy eseistyczne tekstu.

- Wykorzystuje komentarze naukowe w podręczniku do interpretacji dzieł.

- Rozpoznaje odniesienia do Biblii, mitologii, klasycyzmu czy romantyzmu we współczesnej kulturze.

- Dostrzega przenikanie się różnych płaszczyzn (np. historycznej i mitologicznej).

- Wskazuje elementy świadczące o awangardowości utworu.

- Zauważa podstawowe podobieństwa i różnice między tekstami kultury.

- Rozpoznaje filozoficzne idee charakterystyczne dla danej epoki.

- Podaje przykłady tabu językowego i jego omijania (np. eufemizmy, synonimy).

- Łączy język z treściami, które wyraża.

- Dostrzega cechy stylu językowego (indywidualne i typowe).

- Rozpoznaje środki językowe oddziałujące na zmysły (np. synestezje).

- Łączy język z wartościami, jakie przekazuje.

- Wskazuje cechy charakterystyczne stylu internetowej komunikacji.

- Rozpoznaje elementy języka potocznego, urzędowego, środowiskowego, regionalizmy i dialekty.

- Dostrzega funkcję społeczną języka (np. wspólnototwórczą).

- Zauważa znaczenie wyróżników graficznych w tekście.

Na ocenę dostateczną uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

- Odczytuje podstawowe znaczenia symboliczne w tekście.
- Interpretuje obecność tradycji literackiej i kulturowej.
- Wskazuje cechy charakterystyczne prądów artystycznych i literackich.
- Wyjaśnia sens mitologizacji i demitologizacji (także mitów narodowych).
- Odczytuje przejawy sakralizacji i desakralizacji.
- Tłumaczy współistnienie motywów chrześcijańskich i pogańskich.
- Wskazuje cechy oniryzmu i surrealizmu.
- Odczytuje sens łączenia różnych planów (np. historycznego i mitologicznego).
- Wymienia najważniejsze cechy awangardowości.
- Zauważa związek synkretyzmu z przemianami literackich konwencji.
- Odczytuje archetypy, symbole, motywy i toposy.
- Wskazuje parafrazę, parodię, trawestację, pastisz.
- Rozpoznaje podobieństwa i różnice w interpretacjach jednego tekstu.
- Wskazuje aluzje literackie.
- Określa rolę twórców Młodej Polski, dwudziestolecia i okresu wojny w rozwoju kultury.
- Łączy treść utworu z wartościami (poznawczymi, etycznymi, estetycznymi).
- Rozpoznaje cechy eseistyczne.
- Wskazuje obecność biblijnych, mitologicznych, klasycznych i romantycznych nawiązań.
- Dostrzega aktualność elementów dawnych epok we współczesnej kulturze.
- Porównuje podstawowe podobieństwa i różnice tekstów kultury.
- Określa rolę sztuki w czasach trudnych (np. wojny).
- Rozpoznaje filozoficzne nurty w tekstach.

- Podaje przykłady tabu językowego zależnie od sytuacji.
- Odczytuje związki języka i treści.
- Charakteryzuje cechy stylu językowego tekstu.
- Opisuje synestezję i inne środki działające na zmysły.
- Wskazuje powiązania języka i wartości.
- Rozpoznaje wywód demagogiczny.
- Określa rolę regionalizmów, dialektów i gwary środowiskowej.
- Odczytuje obecność funkcji magicznej i sprawczej w tekście.
- Wskazuje funkcję społeczną języka (np. integracja wspólnoty).
- Omawia znaczenie graficznego kształtu tekstu.
- Pisze poprawnie pod względem ortograficznym.

Na ocenę dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

- Pełniej odczytuje znaczenia semiotyczne.
- Trafnie interpretuje tradycję kulturową i literacką w tekście.
- Omawia cechy prądów artystycznych.
- Interpretuje mitologizację i demitologizację (także narodową).
- Wyjaśnia sens sakralizacji i desakralizacji.
- Interpretuje współistnienie chrześcijaństwa i pogaństwa.
- Analizuje tekst oniryczny lub surrealistyczny.
- Omawia przenikanie się planów (historycznego, mitologicznego itd.).
- Interpretuje utwór awangardowy.
- Wyjaśnia związek synkretyzmu z ewolucją konwencji.
- Omawia funkcje środków artystycznych.

- Wskazuje znaczenie archetypów, symboli, toposów i motywów.
- Interpretuje parafrazę, parodię, trawestację i pastisz.
- Omawia różnice między interpretacjami jednego utworu.
- Charakteryzuje aluzje literackie.
- Łączy utwór z wartościami etycznymi, poznawczymi i estetycznymi.
- Odczytuje cechy eseistyczne.
- Wskazuje rolę nawiązań do tradycji biblijnej, mitologicznej, klasycznej i romantycznej.
- Omawia aktualność dawnych motywów we współczesności.
- Porównuje teksty kultury.
- Charakteryzuje rolę sztuki w trudnych czasach historycznych.
- Rozpoznaje obecność filozoficznych idei.
- Omawia funkcję tabu językowego.
- Wskazuje język jako nośnik treści kulturowych.
- Wykorzystuje znajomość stylu do odczytania tekstu.
- Charakteryzuje środki oddziałujące na zmysły.
- Wyjaśnia rolę języka w wartościowaniu.
- Wskazuje funkcję dialektyzacji i regionalizmów.
- Interpretuje funkcję magiczną i sprawczą.
- Interpretuje funkcję społeczną języka.
- Wyjaśnia wpływ formy graficznej na odczytanie tekstu.

Na ocenę bardzo dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto:

- Dogłębnie analizuje znaczenia semiotyczne.
- Poglębienie interpretuje oniryzm i surrealizm.

- Analizuje sens przenikania planów na kilku poziomach.
- Interpretuje w sposób szeroki utwory awangardowe.
- Szeroko omawia synkretyzm i jego związek z przemianami literackimi.
- Wskazuje różnorodne funkcje środków artystycznych.
- Analizuje rolę archetypów, motywów i symboli.
- Ocenia wartość parafrazy, parodii, trawestacji, pastiszu.
- Ocenia różne interpretacje tego samego dzieła.
- Poglębienie analizuje aluzje literackie.
- Interpretuje wkład pisarzy Młodej Polski, dwudziestolecia i wojny w rozwój kultury.
- Zestawia wartości poznawcze, etyczne i estetyczne w literaturze.
- Analizuje strukturę eseju.
- Wskazuje funkcje nawiązań do Biblii, mitologii, klasyki, romantyzmu..
- Określa przyczyny aktualności dawnych motywów.
- Porównuje teksty kultury wnikliwie.
- Charakteryzuje style sztuki i zjawisko eklektyzmu.
- Opisuje rolę sztuki w trudnych momentach historii.
- Omawia filozoficzne treści w tekście.
- Rozróżnia znaczenie etymologiczne i realne słów.
- Wyjaśnia funkcje tabu językowego w różnych kontekstach.
- Wykorzystuje znajomość stylu do odczytywania sensów dzieła.
- Porównuje środki językowe oddziałujące na zmysły.
- Omawia język jako narzędzie wartościowania.
- Analizuje mechanizmy demagogii.
- Ocenia funkcjonalność regionalizmów i dialektyzacji.

- Wskazuje konteksty kulturowe funkcji magicznej i sprawczej.
- Interpretuje rolę języka w budowaniu wspólnot.
- Zanalizuje rolę grafiki i układu typograficznego w tekście.
- Píše spójne i logiczne wypowiedzi.
- Przywołuje odpowiednie konteksty kulturowe w interpretacji.

Na ocenę celującą uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

- Analizuje znaczenia semiotyczne, odwołując się do teorii literatury.
- Omawia rolę tradycji literackiej i kulturowej w budowaniu wartości uniwersalnych.
- Wskazuje kulturotwórcze znaczenie mitologizacji i demitologizacji.
- Omawia rolę sakralizacji i desakralizacji w kulturze.
- Pogłębienie interpretuje oniryzm i surrealizm, odwołując się do wielu kontekstów.
- Wnikliwie analizuje przenikanie się planów w tekście.
- Dogłębnie interpretuje teksty awangardowe w różnych kontekstach.
- Omawia filozoficzne podstawy synkretyzmu i zmian literackich.
- Ukazuje wielostronny wpływ środków artystycznych.
- Wskazuje znaczenie symboli i motywów w tworzeniu sensów uniwersalnych.
- Wykorzystuje pojęcia teoretycznoliterackie w analizie tekstów (parodia, pastisz, trawestacja).
- Ocenia interpretacje utworu, używając wiedzy teoretycznej.
- Ocenia funkcjonalność aluzji literackich.
- Omawia rolę pisarzy dawnych epok w rozwoju literatury.
- Analizuje relacje między wartościami (poznawczymi, etycznymi, estetycznymi).
- Analizuje strukturę eseju, posługując się terminologią naukową.

- Twórczo korzysta z tekstów naukowych do interpretacji dzieł.
- Ocenia rolę nawiązań do tradycji w kulturze współczesnej.
- Wyjaśnia aktualność dawnych elementów kultury.
- Porównuje teksty kultury z użyciem specjalistycznej terminologii.
- Ocenia rolę sztuki w trudnych czasach.
- Interpretuje znaczenie poglądów filozoficznych.
- Porównuje różne środki językowe oddziałujące na zmysły.
- Analizuje język jako narzędzie wartościowania, używając terminologii naukowej.
- Omawia demagogię w szerszym kontekście.
- Charakteryzuje obecność regionalizmów i gwar w kulturze.
- Ocenia rolę wyróżników graficznych (także w awangardzie).
- Wskazuje funkcję ironii (np. drwina, sarkazm).
- Posługuje się językiem naukowym w pisanych tekstach.
- Umiejętnie przywołuje różnorodne konteksty w wypowiedziach.

ZAKRES ROZSZERZONY

Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

Na ocenę dopuszczającą uczeń potrafi:

- Zauważa znaczenia znaków i symboli w tekście.
- Rozpoznaje ślady tradycji literackiej i kulturowej.
- Wskazuje podstawowe cechy kierunków artystycznych i literackich.
- Wychwytuje w utworze proces mitologizacji i demitologizacji.

- Rozpoznaje w tekście sakralizację, desakralizację, heroizację i deheroizację.
- Zauważa obecność zarówno elementów chrześcijańskich, jak i pogańskich.
- Rozpoznaje motywy senne i surrealistyczne.
- Dostrzega mieszanie się gatunków i rodzajów literackich (synkretyzm).
- Wskazuje środki artystyczne (np. aliterację, inwersję, epitety).
- Odczytuje archetypy, toposy, motywy i symbole.
- Rozpoznaje przeróbki tekstów (parafraza, parodia, trawestacja).
- Porównuje dwa różne sposoby odczytania tego samego utworu.
- Zauważa związek między treścią poznawczą a wartościami etycznymi czy estetycznymi.
- Wskazuje podstawowe cechy eseju.
- Wykorzystuje komentarze w podręczniku do interpretacji dzieł sztuki.
- Zauważa odniesienia do Biblii, mitologii, klasyki czy romantyzmu we współczesnej kulturze.
- Wychwytuje łączenie różnych planów w tekście (np. historycznego i mitologicznego).
- Rozpoznaje pierwsze elementy awangardowości.
- Porównuje teksty kultury pod względem podobieństw i różnic.
- Wskazuje style sztuki i architektury oraz zauważa eklektyzm.
- Dostrzega ślady filozofii epoki w tekście.
- Rozpoznaje elementy prozodyczne (akcent, intonację, rytm).
- Wskazuje przykłady tabu językowego i środków je zastępujących (np. eufemizmów).
- Powiązuje język z treścią, którą przekazuje.
- Zauważa cechy stylu typowe i indywidualne.
- Rozpoznaje językowe środki działające na zmysły (np. synestezje).
- Wskazuje zapożyczenia z innych języków i wewnętrzne.

- Zauważa obecność socjolektów.
- Wskazuje cechy języka internetowego.
- Rozpoznaje graficzne wyróżniki tekstu.
- Stosuje podstawowe zasady ortografii (fonetyczne, morfologiczne, historyczne).

Na ocenę dostateczną uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

- Odczytuje główne znaczenia znaków i symboli.
- Wyjaśnia obecność tradycji kulturowej i literackiej w utworze.
- Wskazuje cechy kierunków artystycznych i literackich.
- Rozpoznaje i interpretuje mitologizację oraz demitologizację (także w kontekście mitów narodowych).
- Odczytuje proces sakralizacji i desakralizacji.
- Wyjaśnia współobecność motywów chrześcijańskich i pogańskich.
- Określa cechy konwencji onirycznej i surrealistycznej.
- Wyjaśnia sens łączenia się różnych planów (np. mitologicznego i historycznego).
- Wskazuje cechy nowatorskie i awangardowe.
- Łączy zjawisko synkretyzmu z przemianami literatury.
- Rozpoznaje i nazywa różne środki stylistyczne (np. metafory).
- Odczytuje archetypy, topoty, motywy i symbole.
- Rozpoznaje przeróbki tekstów (parafraza, parodia, pastisz, trawestacja).
- Porównuje dwie interpretacje jednego utworu.
- Identyfikuje aluzje literackie.
- Zauważa wkład pisarzy w rozwój literatury i kultury.
- Wyjaśnia związek między wartościami poznawczymi, etycznymi i estetycznymi.

- Odczytuje cechy eseju.
- Wykorzystuje dłuższe teksty naukowe do interpretacji sztuki.
- Rozpoznaje i wyjaśnia odwołania do tradycji kulturowych (Biblii, mitu, klasycyzmu, romantyzmu).
- Porównuje teksty kultury.
- Charakteryzuje style sztuki i architektury oraz eklektyzm.
- Wskazuje rolę sztuki w trudnych czasach.
- Rozpoznaje obecność filozofii epoki w tekście.
- Wyjaśnia rolę akcentu, intonacji, rytmu i dynamiki w odbiorze tekstu.
- Wskazuje przykłady tabu językowego zależne od sytuacji.
- Powiązuje język z wartościami.
- Wskazuje cechy stylu (typowe i indywidualne).
- Opisuje środki językowe oddziałujące na zmysły.
- Wyjaśnia funkcję społeczną języka (np. budowanie wspólnoty, dystansu).
- Określa rolę graficznych wyróżników w odbiorze tekstu.
- Stosuje wszystkie zasady ortograficzne, w tym konwencjonalne.

Na ocenę dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

- Interpretuje warstwę znakową i symboliczną tekstu.
- Trafnie odczytuje i omawia tradycję kulturową i literacką.
- Charakteryzuje kierunki literackie i artystyczne.
- Interpretuje mitologizację i demitologizację (także mitów narodowych).
- Omawia proces sakralizacji i desakralizacji.
- Interpretuje łączenie elementów chrześcijańskich i pogańskich.

- Analizuje utwory oniryczne i surrealistyczne.
- Wyjaśnia sens przenikania planów (np. historycznego i mitologicznego).
- Łączy synkretyzm gatunkowy z ewolucją literatury.
- Rozpoznaje złożone środki fonetyczne (np. paronomazję).
- Określa funkcję środków stylistycznych.
- Wskazuje dominującą rolę archetypów, toposów i symboli.
- Wyjaśnia znaczenie przeróbek tekstów (parodia, parafraza, pastisz).
- Omawia różne interpretacje utworu.
- Analizuje aluzje literackie.
- Omawia relację wartości poznawczych, etycznych i estetycznych.
- Analizuje cechy eseju.
- Wykorzystuje teksty naukowe do interpretacji sztuki.
- Wskazuje funkcję odwołań do tradycji kulturowych.
- Porównuje różne teksty kultury.
- Charakteryzuje style sztuki i eklektyzm.
- Określa rolę sztuki w czasach kryzysowych.
- Wskazuje poglądy filozoficzne obecne w utworze.
- Omawia rolę elementów prozodycznych.
- Rozpoznaje i charakteryzuje socjolekty.
- Wyjaśnia funkcje tabu językowego.
- Określa język jako nośnik kultury.
- Wykorzystuje znajomość stylu do interpretacji.
- Charakteryzuje środki działające na zmysły.
- Określa język jako narzędzie wartościowania.

- Interpretuje funkcję społeczną języka.
- Wyjaśnia rolę graficznych wyróżników.
- Stosuje zasady ortografii (w tym konwencjonalne).

Na ocenę bardzo dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto: - Szeroko i pogłębione analizuje warstwę semiotyczną.

- Ocenia funkcję tradycji kulturowej i literackiej w tekście.
- Ocenia znaczenie mitologizacji/demitologizacji (także współczesnych mitów narodowych).
- Ocenia funkcję sakralizacji/desakralizacji.
- Ocenia współobecność motywów chrześcijańskich i pogańskich.
- Wnikliwie interpretuje teksty oniryczne i surrealistyczne.
- Analizuje wielopłaszczyznowe przenikanie się planów (np. mit i historia).
- Dogłębnie interpretuje teksty awangardowe.
- Ocenia funkcję oniryzmu i surrealizmu.
- Szeroko omawia synkretyzm i jego rolę w przemianach literatury.
- Określa funkcje środków artystycznych.
- Omawia rolę archetypów, toposów i symboli.
- Ocenia zabiegi przeróbki tekstów (parodia, pastisz, parafraza).
- Ocenia różne interpretacje utworu.
- Interpretuje aluzje literackie.
- Wiąże wartości poznawcze, etyczne i estetyczne.
- Analizuje strukturę eseju.
- Twórczo wykorzystuje teksty naukowe do interpretacji sztuki.
- Omawia rolę odwołań do tradycji kulturowych.

- Analizuje podobieństwa i różnice między tekstami kultury.
- Wnikliwie opisuje style w sztuce i eklektyzm.
- Wnikliwie opisuje rolę sztuki w czasach kryzysowych.
- Interpretuje obecność filozofii w tekście.
- Omawia rolę intonacji, rytmu i dynamiki.
- Określa funkcję socjolektu.
- Opisuje procesy językowe we współczesnej polszczyźnie (skrótowość, automatyzacja).
- Omawia różne funkcje tabu językowego.
- Wykorzystuje znajomość stylów do interpretacji.
- Porównuje środki działające na zmysły.
- Ocenia funkcję języka w społeczeństwie.
- Interpretuje rolę graficznych wyróżników (także typografii).
- Pisze spójne i logiczne teksty.
- Odwołuje się do kontekstów w wypowiedziach.

Na ocenę celującą uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

- Interpretuje tekst w warstwie znakowej, korzystając także z teorii literatury.
- Określa rolę tradycji kulturowej i literackiej w tworzeniu wartości uniwersalnych.
- Omawia rolę mitologizacji i demitologizacji jako elementu kulturotwórczego.
- Omawia kulturotwórczą rolę sakralizacji i desakralizacji.
- Głęboko interpretuje oniryzm i surrealizm, odwołując się do różnych kontekstów.
- Interpretuje sens przenikania się planów w szerszym kontekście kulturowym.
- Dogłębnie analizuje teksty awangardowe.
- Ocenia funkcję oniryzmu i surrealizmu, uwzględniając konteksty.

- Omawia filozoficzne podstawy synkretyzmu i przemian literatury.
- Wyjaśnia rolę środków artystycznych w interpretacji.
- Określa znaczenie archetypów i symboli dla wartości uniwersalnych.
- Wykorzystuje wiedzę o parafrazie, parodii i pastiszu w interpretacji.
- Ocenia różne interpretacje, odwołując się do teorii literatury.
- Ocenia rolę aluzji literackich.
- Interpretuje powiązania między wartościami poznawczymi, etycznymi i estetycznymi.
- Analizuje esej, używając terminologii naukowej.
- Twórczo korzysta z naukowych tekstów przy interpretacji sztuki.
- Ocenia kulturotwórczą funkcję odwołań do Biblii, mitu, klasyki czy romantyzmu.
- Interpretuje podobieństwa i różnice między tekstami kultury przy użyciu terminologii.
- Ocenia znaczenie stylów artystycznych i eklektyzmu w szerokim kontekście.
- Szeroko omawia rolę sztuki w czasach trudnych.
- Interpretuje różne filozofie obecne w utworze.
- Omawia wpływ rytmu, intonacji i dynamiki na odbiór tekstu.
- Porównuje środki językowe działające na zmysły.
- Określam rolę języka w wartościowaniu, używając terminów naukowych.
- Omawia mechanizmy wywodu demagogicznego.
- Charakteryzuje obecność regionalizmów i gwary w kulturze.
- Ocenia funkcję graficznych wyróżników, zwłaszcza awangardowych.
- Określa rolę ironii (sarkazmu, drwiny).
- Pisze teksty z użyciem terminologii naukowej.
- Odwołuje się do wielu trafnych kontekstów w wypowiedziach.

